

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

ŠTEV.—NO. 746.

CHICAGO, ILL., 29. decembra (December 29th), 1921.

LETO—VOL. XVI.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2864.

Novo leto.

Prazniki, katere si je svojilo krščanstvo, pomenijo ponavljanje starih običajev. Tak praznik je tudi novo leto, ki pa ima poleg cerkvenih še mnogo drugih — nekaj praktičnih in še več nepraktičnih običajev.

Staro leto nosijo k pogrebu in novo pozdravljajo. Knjige zaključujejo in nove račune začenjajo. Koledarje menjajo. Častitajo si, srečno novo leto voščijo drug drugemu. V enih krajih si dajejo tudi darove, v drugih, kot n. pr. v Ameriki, si dajejo darove le o božiču.

Vse to se godi nekoliko iz dobrega srca, nekoliko iz navade, nekoliko pa tudi iz špekulacije. Darila so včasih dobro seme. Radi te tradicije dajanja daril se je razvila prava božična in novoletna industrija.

Nešteti koledarji se tiskajo, milijone novoletnih dopisnic se razpošilja, sama novoletna voščila. "Srečno novo leto!"

Kljub temu bo na tisoče ljudi — ne prvič — vpraševalo: Čemu vse to? Predvsem skomizgava ogromna armada proletarijata: Kaj se pravzaprav izpreminja na ta dan? Zunanosti, površnosti, formalnosti, toda notranjega nič. Svet se suče dalje kakor doslej, življenje gre dalje svojo pot, bogatinom se bo na dalje dobro godilo, revežem pa slabo.

Novo leto — v besedi je veliko ironije. Druga letna številka — to je vse. Novega ni v nji ničesar. Toliko izpremembe prihaja ta dan, kakor vsak drugi, kajti izprememba je večna, trajna, nevzdržna.

Ali večna je tudi želja po izpremembi, in sicer po veliki, odločilni izpremembi, po velikem, temeljitem zboljanju, po resničnem novem letu. In z željo koraka pričakovanje, upanje. Če nas je prevarilo staro leto, nas odškoduje novo. Pozdravimo se, voščimo si dobro srečo!

Koliko starih let nas je že prevarilo! A vsako je bilo enkrat novo, vsako je prišlo z obljubami in porajalo nade. Vsako smo pozdravljali ob prihodu in od vsakega smo se poslavljali s kletvico.

Vsem smo delali krivico. Vsa so bila nedolžna. Krivi pa smo bili mi, ker smo pričakovali nemogoče čudeže. Fantazirali smo o boginji Fortuni, ki plava nevidno nekje po zraku s svojim do vrha napolnjenim rogom, in mislili smo, da je treba le pravega časa, pa pride tudi k nam in nam iztrese vso bogato srečo na teme.

Ne čudimo se preveč, da je bilo tako. V resnici ni na svetu nič čudnega, ker je vse, od največjega do najmanjšega naravno. Kadar pravimo: "Čudno je," opisujemo le na sramežljiv način, da ne razumemo.

Tako tudi dolgo dolgo nismo razumeli, kako bi si človek pomagal do boljšega; in na milijone jih je, ki še danes ne razumejo tega. Zakaj tudi razum je sad

razvoja; in razuntega, da je bil razvoj sam ob sebi počasen, so ga še ljudje ustavljali, kolikor so le mogli.

Ta zemlja je solzna dolina. . .

Kako moreš, ako je to res, upati, da dosežeš na tem svetu kaj sreče? Vse, kar se more pričakovati, bo šele na "drugem svetu". Življenje pa je sama izkušnja in pokora.

Čvrsto zamiži, da boš mogel trdno verjeti! Kajti če boš gledal, se bo tvoja vera omajala.

Je li škrjančku, kadar se dviga ob zlatem jutru v solnčno višavo, zemlja solzna dolina? Pripoveduje ti njegova radostna pesem kaj o solzah v dolini? Drobi li slavec v mesečni noči pesem o pokori? Šumi li gozd, kadar se je ves odel s svežo zeleno listno obleko, s svojim skrivnostnim šelestenjem o resignaciji?

Si li že videl divjega petelina na vse zgodaj? Ali ponosnega jelena?

Ali si se kdaj zagledal v nočno nebo, kadar je vse posuto z zvezdami? Si li tedaj poslušal, kako diha zemlja, kako se prepletajo njene tihe skrivnosti? Si li gledal, kako miglja na milijone lučic, samih ogromnih solnc v Rimski cesti? Je li se tako manefistirala "solzna dolina"?

Ne glej, ne glej! In potrudi se, da ne boš razumel, kajti sicer se ti bo omajala vera.

No, človek ni škrjanec ne jelen, ampak bitje z neumrjočo dušo . . . nas uče. Zanj ne veljajo pravila vse prirode. Njegov dom je "nad zvezdami". Tukaj pa si ga mora zaslužiti.

Ne misli, človek! Ne uči se, kajti sicer bi spoznal, da so nad zvezdami zopet zvezde, in nad temi zopet zvezde, sami "drugi svetovi", ampak vsi podobni naši "solzni dolini", naši veliki svetilki solncu in naši nočni luni. Če bi letel milijone let s hitrostjo svetlobe, bi priletel do zvezdne skupine, ki jo še naši daljnogledi ne kažejo. A nad njo in okrog nje bi videl zopet zvezde, zopet Rimske ceste brez konca in kraja, in v milijardah, v bilijonih in trilijonih let ne bi nikdar našel prostora za "drugi svet", ki ne bi bil del naše ga splošnega, brezmejnega, neskončnega sveta.

Toda glej! Na tem našem malem planetu, ki ni v primeri z neskončnostjo toliko kolikor prašek v primeri z zemljo, žive ljudje, sije solnce, letajo metulji, žubore potoki. In našem očem se kažejo lepote, naša ušesa gledajo lepote, naši prsti lahko dotipajo lepote. In več! Naše roke in naše glave ustvarjajo lepote.

In ljudje jih uživajo.

Solzna dolina . . . ? Oj seveda! Še hujše Barbar-ska dolina je še ta naša zemlja, še vedno jo škrope in gnoje s človeško krvjo. Dolina bestialnih grozot in strahot, domovina zločina, domovina potlačevanja in izkoriščanja.

Ampak — dejali so, da je solzna dolina po božji volji. Nič drugega kakor solzna dolina.

Zamiži še enkrat, da ne izgubiš vere.

Ali te je kedaj zanesla noga v velika mesta? Si li kdaj hodil po dunajskem Ringu, Unter den Linden v Berlinu, po pariškem opernem Boulevardu? Si li bil kdaj na Fifth Avenue v New Yorku ali na Michigan Avenue v Chicagi? Si li kdaj videl rezidence okrog Pittsburgha, Clevelanda, Indianapolisa?

Človeške roke so zgradile po človeških načrtih čudežne palače, kakor da so jih izmislili bogovi. Tu se blešče mramornati stebri, stene s prekrasnimi slikami so obrobljene z zlatom, dragocene freske prenašajo pravljice v resničnost. Za vse potrebe je preskrbljeno, in umetno razkošje pokriva prozo potrebe s poezijo iluzije. Po vestibulih, atrijih, dvoranah, po intimnih sobah je človeško delo nadomestilo "drug svet" na tej zemlji.

Je li to solzna dolina?

Božič je bil. V žaru nešteti čarobnih lučic se je bleščalo na tisoče in tisoče božičnih drevesc. Kdor bi bil mogel pogledati skozi vsako okno, skozi vsako ključavnico, bi bil obstrmel, morda oslepel od krasote daril, vrednih na milijne dolarjev, razporeženih pod božičnimi smrekami.

Solzna dolina?

Visoko gor v zvezdarni sedi mož pred ogromnim teleskopom in gleda z umetnimi očmi v neskončnost.

Tam vidi svetove, opazuje, kako se gibljejo, meri in računa njih pota, vaga njih gmoto. . . V laboratoriju se sklanja človek nad mikroskopom in opazuje živalice v kaplji vode, ki jim je toliko kolikor nam zemeljska obla. V največje in v najmanjše prodira človeški duh, osvajajoč si vesoljnost.

Solzna dolina?

Vsa priroda protestira s svojimi silnimi glasovi, pojočimi radosti in krasoto.

Za življenje, ne za smrtno pokoro je nastala ta zemlja, in človek je poklican, da na njej živi in uživa življenje. Priroda mu je dala moč, da obriše solze in zamaši njih vire. Dala mu je oči, da lahko najde novo pot, in dala mu je razum, da lahko spozna novo leto.

Kdor bo živel v solzni dolini, ga ne učaka nikoli; tisti, ki se bodo bojevali zanj, si ga bodo priborili. Za boj uči človeka priroda, uči ga pa tudi solidarnosti.

Stotisoče pogojev za lepo življenje je na zemlji; treba je le, da poseže človeštvo po njih; če bo imelo pogoje, bo imelo življenje.

Ste li slišali glas socializma? On je odmev mogočnega nauka prirode, da so združene sile pomnožene sile. Poslušajte ta glas, združite svoje moči, osvojite si življenje.

Premagajte nevednost, suženjstvo in strah! Tedaj ne bo več solzne doline. . . . Na zemlji pa bo novo leto.

E. K.

Težave sovjetske Rusije.

Eden največjih činov zadnjih let je bila ruska revolucija. Toda revolucija sama na sebi bi ni bila tako težka stvar. Dogodila se je, ker se je morala, ker so jo pospešile razmere, v tem slučaju krepajoči carizem. Revolucije kot take niso konstruktivne. Revolucije rušijo. Graditi je treba z mirnim, premišljenim delom. In to je bil namen ruskih revolucionarjev po uspešni revoluciji. Toda svetovni imperializem in kapitalizem sta Rusiji ovirala vsako uspešno delo za ekonomsko rekonstrukcijo.

Sedem let je bila sovjetska Rusija v boju proti notranjim in zunanjim sovražnikom. Z vsemi oboroženimi silami, ki so nastopale proti nji, je dosedaj obračunala. V deželo pa se je naselil nov sovražnik — glad, posledica suše v pokrajinah ob Volgi, ki je direktno prizadela od dvajset do trideset milijonov ljudi, indirektno pa vse prebivalstvo Rusije. In Rusija sama ni v stanju poraziti tega sovražnika. Pomoči potrebuje od zunaj. Mednarodno delavstvo ji jo nudi, kolikor pač mogoče, toda samo ta pomoč bi nikakor ne zadoščevala. Delavstvo ne razpolaga z milijoni, niti z blagom. Ono more dati le toliko in ne več.

Ker je bila pomoč nujno potrebna, so se pričeli zanimati za stvar vladajoči faktorji v Evropi in v Ameriki. Evropa je sama izčrpana in bi ne mogla izdatno pomagati. Za pomoč, ki so jo zapadne evropske vlade obljubovale Rusiji, so zahtevale v povračilo vsakojake koncesije, pri tem pa so se nameravale pomožno akcijo izrabiti za kontrarevolucionarno propagando. Tako torej Rusija od strani zapadno evropskih dežel ni dobila mnogo pomoči.

Situacijo je izrabila Amerika, ki igra med vojno in po vojni vlogo dobrodelnega strica, nekoliko zato,

ker ima vsega v izobilju, največ pa vsled trgovskih namenov. Kamor so Angleži in Francozi pošiljali svoje trgovske agente, so nekaj časa za njimi prišle ameriške pomožne komisije za delitev hrane med ljudstvo. Odpirali so otroške kuhinje, dajali zdravila, obleke in delili živila med najrevnejše prebivalstvo. Td je rekla, kateri ne more konkurirati nobena druga dežela. Znana Hooverjeva pomožna administracija je bila med prvimi, ki je napravila s sovjetsko vlado dogovor, potem katerega sedaj Američani vodijo svojo pomožno akcijo v Rusiji. V začetku ni razpolagala z velikimi sredstvi, toda ameriški agentje Hooverjeve pomožne akcije so sporočili, da so potrebe tako ogromne, da bi bilo treba izdati najmanj \$100,000,000 za prehranjevanje prebivalstva do prihodnje žetve. Predsednik Harding je šel dne 6. decembra pred kongres in mu priporočil, da naj dovoli dvajset milijonov dolarjev za rusko pomožno akcijo. Ko je prišla zadeva na dnevni red, so se oglašali demokratje in republikanci, nasprotniki Rusije, ter so naglašali, da ima Amerika dovolj lačnih ljudi doma in tem naj najprvo pomaga. Govorili so o brezposelnosti, o veteranih, ki žive v pomanjkanju, samo zato, da bi preprečili pomoč od suše prizadeti Rusiji. Ljudje, ki imajo skrite namene, vedno delajo pod krinkami za doseg svojih ciljev. Tudi v delavskem gibanju so taki karakterji.

Socialistični zastopnik Meyer London je tem ljudem v kongresu povedal par gorkih besed, ki si jih bodo zapomnili. V senatu je Borah ob priliki debate za odobritev ali odklonitev omenjene svote zahteval, naj ameriška vlada prizna vlado sovjetske Rusije. Kakor London v zbornici poslancev, tako je Borah v senatu izvajal, da je bila carska vlada ena najslabših vlad na

svetu, kljub temu jo je ameriška vlada priznavala in bila ž njo v diplomatskih stikih in vodila trgovino z Rusijo. Sedaj, ko so na krmilu ljudje, ki imajo drugačne nazore o ekonomskem sistem in o družabni uredbi sploh, kakor pa predstavniki drugih vlad, se odklanja priznanje ruske vlade, Rusiji sami pa se delajo vsakojake ovire na njenem potu v gospodarsko rekonstrukcijo.

Vseeno, Amerika bo pomagala. Pri tem bo sistematično pridobila med ruskim ljudstvom vsled svoje dobrodelnosti vpliv in ugled, ob enem pa bo na en ali drug način ruvarila proti sedanji ruski vladi in izsiljevala od nje koncesije. S svojimi agenti v Rusiji ne bo ruvarila na način, kakor se bi ga posluževali agenti francoske vlade. Amerikanci so navadno previdni, in ob enem prevdarni. Svojo vlogo, ki jo mislijo igrati v Rusiji, ne bodo spravljali v nevarnost s kakimi pustolovskimi početji. Kar mislimo je to, da bodo skušali dovesti rusko ekonomsko politiko čimbolj na kapitalistična pota. V tem bodo imeli dobre zaveznike v ruskemu prebivalstvu, ki je v ogromni večini za privatno lastnino, za svobodno trgovanje, za delanje profitov. Človeške nature se ne more spremeniti čez noč.

Mnogo začetnih teorij so sedanji ruski voditelji že zavrgli; ravnati se morajo po razmerah, ne pa po lepih teoretičnih načrtih. Banke so mislili popolnoma izbrisati, denar odpraviti, toda razmere so bile močnejše, in v obojem so morali popustiti. Banke odpirajo in trudijo se, da povečajo vrednost ruskega rublja. Kdor je čital dr. Alfons Goldschmidtovo "Moskva v letu 1920," ki je serijalno izhajala v Proletarcu, ve, kakšni so bili boljševiški načrti takrat za ekonomsko rekonstrukcijo Rusije. Danes so drugačni, toda namen je isti. Ustvariti podlago za razvijanje v socialistični sistem. Takrat so mislili, da so skoki mogoči, sedaj vedo, da niso.

Kdor pomisli, da obratuje ruska industrija le deset odstotkov od obrata kakor je bil v letu 1914, bo razumel potrebe Rusije. In priznati se mora, da so na krmilu Rusije ljudje, ki se znajo na podlagi izkušenj učiti. Na eni strani so propagandisti, na drugi pa nastopajo kot praktični delavci in delajo, kakor je v obstoječih razmerah mogoče. O tem več ob drugi priliki.

Dolžnost vsega delavstva je, da stoji na strani ruskemu proletarijatu v njegovem prizadevanju, da ohrani sadove revolucije. Nuditi ji moramo v tej katastrofi vso mogočo gnotno pomoč. *Jugoslovanska socialistična zveza* je bila med prvimi organizacijami v Ameriki, ki je pričela nabirati prispevke za pomožno akcijo v prid ruskemu prebivalstvu. Uspeh je bil za sedanje razmere zadovoljiv. Nabralo se je dosedaj nad tri tisoč dolarjev, medtem ko se je približno toliko poslalo od naših ljudi na naslove drugih organizacij. V enih naselbinah so morali priti drugi faktorji, da so zbudili naše delavce in jih pripravili na akcijo. Apeli JSZ. jim niso bili dovolj. Toda ne gre se zato. Glavno je, da pomagamo, in to čim preje in tim izdatnejše. Pomoč ni bila potrebna samo včeraj, ali pred enim mesecem, ampak je potrebna tudi danes, in bo jutri ter vseskozi do sredi prihodnjega poletja, oziroma do prihodnje žetve. Spomnite se ob priliki gladojočih milijonov v Rusiji in prispevajte kolikor morete v ruski pomožni fond. Nabrane svote pošljite kakor dosedaj na naslov JSZ., ki jih bo odposlala na pristojno mesto. Vse, kar pošlje ameriško delavstvo potom svojih organizacij, gre v Rusijo direktno na naslov ruske živilske administracije. Kar se pošlje potom raznih napol vlad-

nih reliefov, dele v Rusiji agentje tujih dežel. V tem je razlika, kar je precejšnja razlika. Ni ti vseeno, ako ti da potreščine domač človek, ali pa agent tuje vlade, ki ne zamudi nobene priložnosti pokazati svoj ponos, z namenom, da tebe poniža.

Kjerkoli se vodi akcija za nabiranje ponošene ali kakršnekoli obleke, da se jo odpošlje v Rusijo, se odzovite. Marsikdo ima obleke, ki bi jo zavrgel, toda v Rusiji primanjkuje tudi najslabših oblačil. Tkalnice ne obratujejo kot bi bilo potrebno že več let in ne bodo še precej časa, iz inozemstva pa se tudi ni uvažalo oblek in blaga v Rusijo. Tako je nastalo splošno pomanjkanje oblačil, zdravil in drugih podobnih potrebščin.

Delavstvo vsepovsod se rado navdušuje nad uspehom ruske revolucije. Samo navduševanje ne pomaga nikomur, najmanj pa še Rusiji. Doba praznega navduševanja je minila. Sedaj je tu čas dela in požrtvovanja. Pomagajte Rusiji, da premagata glad. In pri tem ne pozabite delati za socializem v deželi, v kateri živite. To je najboljši način, s katerim morete pomagati delavskemu gibanju tukaj in v Rusiji.

Materijal za Kazimirja.

V Chicagi so z vsem mogočim pompom katoliške hierarhije vstoličili na škofovsko stolico Rev. Hobana. Osem sto duhovnikov, med njimi veliko škofov in nadškofov, je bilo navzočih; poleg teh tudi mnogo katoliških laikov, tako da je bila katedrala napolnjena. Potem je šla vsa družba na banket v Drake Hotel, in zvečer je bila zopet slavnost v Orchestra Hall. Taki špasi stanejo ogromno denarja. Novi škof je dobil v dar en ček za \$75,000 in nekaj manjših, vsega skupaj nad stotisoč dolarjev. Reprezentantom čikaških listov je bilo rečeno, da bo svota, poklonjena v dar novemu škofu, presegla precej nad sto tisoč dolarjev, toda ravno koliko bo znašala, ne bo uradno sporečeno.

Na tej slavnosti, kakor na vseh podobnih katoliških ceremonijah, je navzca le premožna duhovščina in kapitalisti. Če ti ljudje lahko podarijo enemu duhovniku nad sto tisoč dolarjev samo en večer, morajo vedeti, zakaj mu jih podarijo.

V kapitalistični službi so, in nobena religija jo ne izvršuje bolje kakor katoliška. Ameriški kapitalisti vseh religij to vedo, pa jo podpirajo, četudi se sami ne prištevaajo h katoličanom.

Zakrajšek ima tu dovolj materiala, da spiše lahko serijo člankov o prodanosti katoliške cerkve privatnim interesom in o milijonarjih med Kristusovimi služabniki.

Vojna je rodila eno vrsto revolucionarjev, ki so revolucionarni le v toliko, da pomagajo kapitalistom rušiti delavske organizacije in socialistične stranke. Nekaj takih ljudi se zbira pri "Neznanju." Da zakrijejo svoje namene, pišejo za Rusijo in kolektajo za Rusijo. To naj bi bila krinka, da jih prikaže za resnične revolucionarce. — Mi smo te ljudi pustili pri miru, ker smo smatrali, da je med hrvatskim delavstvom dovolj pametnih sodrugov, ki bodo ob priliki pomedli s svojimi revolucionarnimi diletanti. Ampak ker so se ti ljudje pričeli zaletavati v nas, bomo udarce vračali. Imamo precej materiala, ki bo pokazal te hipo-krite v pravi luči. Fantiči mislijo, da nam njihova zgodovina ni znana, pa se motijo; vse čedne slike bodo izpostavljene, kadar pride čas zato.

"Sveta alianca" številka dve.

Pikolo.

Velika francoska revolucija, prevrati in Napoleoneve vojne (1789 do 1815) so zmajale staro formo fevdalizma in njegovih priveskov. Vzrokov za veliko prekucijo je bilo mnogo, a najvažnejši je bil ta, ker je fevdalni sistem dosegel svoj vrhunec, in kar doseže vrhunec, je po neizprosni zakonih večnega zakona narave — obsojeno na padec in pogin. Cesarji in kralji stare častitljive Evrope so imeli glede razvoja drugačno mnenje. Smatrali so, da se z vladarskimi ukrepi in proglašitvami lahko zbrise sled, katero so povzročili Francozi, ki so takrat sloveli kot stari, posebno izkušeni revolucionarji. Da se za v bodoče zavaruje sveta suverenost vladarjev po milosti božji, zagigura obstoj fevdalizmu in plemstvu in vse skupaj zopet spelje v stari tir, so se meseca novembra 1814 zbrali na Dunaju zastopniki vseh evropskih držav, izvzemši edino Turško. Prvi med njimi so bili trije zavezniki, avstrijski cesar Franc, ruski car Aleksander in pruski kralj Friderik Viljem. Francijo je zastopal minister Talleyrand, ki je ponižani deželi rešil toliko veljave, da se brez nje ni ničesar odločilo glede tistih dežel, katere so odvzeli premagani Franciji. Predsedoval je reakcionarni avstrijski minister Metternich, ki je veljal za prvega državnika in diplomata Evrope. Kongres, ki so ga zvali kongres vladarjev, se je vršil do devetega junija 1815. Avstrijski cesar, ruski car in pruski kralj pa so sklenili med seboj "sveto zvezo," ki so jo vsi trije podpisali 26. septembra 1815 v Parizu. S prisego so si obljubili, da bodo pri vsaki priliki podpirali drug drugega, in da se bodo pri vseh svojih vladarskih dejanjih ravnali po naukih svete matere krščanske vere. Da so se sveti zavezniki strogo ravnali po naukih svete katoliške vere nam potrjuje poznejša zgodovina, kjer so igrali vloge pruski kralj, nemški državni kancelar knez Bismarck in stari maršal Moltke. Avstrijci so okusili krščanski krst pri Kraljevem Gradu na Češkem in v Italiji, Francozi pa kmalo zatem pri Sedanu.

Zmaga nad Francozi je prinesla Nemcem veliko, to je združeno Nemčijo in novega nemškega cesarja, ki je bil popred le pruski kralj. Nemci so dobili od Francije tudi pet milijard frankov vojne odškodnine v zlatu, kar je bilo za tiste čase ogromna vsota denarja. Nemci so dobro vedeli, da Francozi ne bodo pozabili strahovitih porazov v letih 70-71 in zato so se od tistega časa vedno pripravljali na novo vojno. Stari Bismarck je trdil to, kar danes trdi Hearstovo časopisje, s katerim se strinja mnogo Amerikancev; namreč da se mora pripravljati na vojno, kdor hoče imeti mir. Nemčijo so v naoroževanju posnemale druge evropske države, tako da je moralo priti do tega, do česar je prišlo.

Najnevarnejši tekmeč za kontrolo svetovnega trga je bila pred vojno Nemčija in Anglija. Nemčija se je v zadnjih štiridesetih letih ne samo vojaško, temveč tudi gospodarsko in industrialno zelo razvila. To pa ni bilo všeč nemškemu konkurentu, in še pred vsem Angliji. Kdor kontrolira svetovni trg, dotični tudi kontrolira svetovne finance in svetovno politiko. Angleži so mojstri v mešetarenju in v politiki. Najbolj priljubljena igra jim je, da se zanje tepejo drugi. Kramarski Angleži so samo čakali primerne prilike, kdaj bo prišel ugoden trenutek, da se znebe pred vsem nemške konkurence v industriji in trgovini, z njo vred pa

da tudi odrinejo manj nevarne tekmece, ki bi s časoma lahko postali nevarni.

Kakor je tvorilo v srednjem veku "sveto rimsko cesarstvo nemškega naroda" takorekoč os Evrope, tako se je premaknila ta os z odkritjem Amerike proti zapadu. Razvile so se Španska, Holandska in Anglija. "Zlata" doba Španske in Holandske je bila bolj kratka, dočim se je vzdržala Anglija ne samo na isti višini, ampak se je razvijala vedno bolj. Tu se je začela pojavljati poleg Nemčije tudi Rusija s svojo mladostno ekspanzivnostjo, ki je težila za svojim naravnim izhodom na Sredozemsko morje. Ker se je dal preprečiti ta ekspanzivni val samo z ohranitvijo Turčije, je začela Anglija vzdrževati Turčijo umetno pri življenju. Da ji je zvesto stala ob strani Avstrija, ki se je hotela odškodovati z Balkanom za drugorodne izgube, je logično. To je bilo Angliji zelo ugodno, začela je stopati v ozadje in prepustila vzdrževanje ravnotežja na Balkanu tema dvema tekmečema, sama pa si je pridržala nekako vlogo sodnika in proste roke za svetovno politiko.

Po združenju Nemčije, in še posebno ob nastopu bivšega cesarja Viljema, je pa začela Anglija uvidevati, da bo morala izbirati med Rusijo na eni in Nemčijo in Avstrijo na drugi strani. Mogoče bi se dalo zopet aranžirati tekmovanje med Rusijo in Nemčijo kot nekdaj med Rusijo in Avstrijo, toda Nemčija ni šla samo proti Carigradu, ampak tudi proti Antverpnu. Bolj verjetno je, da je pognal Anglijo v vojno bolj strah za Calais, kot pa prekršitev belgijske nevtralnosti od strani Nemčije. Če bi bila ostala Anglija nevtralna, bi bila v slučaju ruske zmage pač prišla ruska mornarica v Sredozemsko morje in se eventualno nekoliko spremenila meja med angleško-rusko interesno sfero v Perziji — ali vse to bi se za enkrat še dalo prenesti. Nemška zmaga nasprotno ne bi bila zadela Anglije samo na vzhodu, ampak bi ji bila zadela smrtno rano doma na Angleškem. Os Evrope bi bila Berlin-Bagdad. Vendar ni bilo dosti Angliji, da bi se iznebila zaenkrat samo enega tekmeča, znebiti se je hotela obeh. To se ji je tudi posrečilo. Pustila je, da je Nemčija ubila Rusijo, nakar je s pomočjo Združenih držav sama zadavila nevarnega tekmeča.

V Washingtonu, glavnemu mestu Združenih držav, so se na povabilo predsednika Hardinga zbrali na seštanek zastopniki militarizma in navizma. Na kratko rečeno: Reprezentantje kapitalističnega razreda. Seštanku so dali napačno ime: Razorožitvena konferenca. Na tej konferenci je poleg diplomatov zbranih tudi mnogo časniških poročevalcev in druge nepotrebné gospode, ki imajo časa dovolj, da prodajajo "firbec." Glavno besedo ima štiripersna deteljica, ki zastopa kapitalistični svet. Francija in Japonska sta originalna tipa pred vojno slovečega pruskega militarizma. Anglija je kraljica morja s svojim ogromnim navizmom, med tem ko so Združene države najlepša predpodoba ogromnega polipa-kapitalizma, ki razteza svoje kremplje po vsem civiliziranem svetu. Italija se tudi šteje med velesile prvega razreda, toda glas beraške Italije, katere narodno bogastvo se v splošnem koncentrira na produkcijo polente in makaronov, že ne pride dosti v upoštevanje. Zastopniki drugih manjših držav pa imajo edino to pravico, da smejo kimati —

in molčati. V upoštevanje tudi ne pride velika Kitajska s štiristo milijonov prebivalstva. Kdo neki bi upošteval Kitajce, ki nimajo dobro izvežbanega vojaštva, velike mornarice in ogromnih bančnih institutov?

Vladarski kongres na Dunaju pred dobrimi sto leti je imel nalogo, da vlije novega, svežega življenja razpadajočemu fevdalnemu sistemu in plemstvu — washingtonska konferenca pa ima sveto nalogo, da reši potapljaljoči se čolniček kapitalističnega sistema in kolikor mogoče temeljito zбриše sledove ruske revolucije. Prazno slamo so mlatili na Dunaju, in prazno slamo mlatijo v Washingtonu. Hughes, Balfour, Briand in Kato so glasniki tistih junakov in modrijanov, ki si umišljajo, da ne bo izšlo solnce, ako kazalec na uri svetovnega razvoja potisnejo nazaj.

Kaj se torej razpravlja na tej konferenci? Naši veliki dnevniki vedo natančno povedati, da gre vse drugo gladko od rok, edinole Kitajska je trd oreh, ki jim dela predglavice. V resnici pa diplomate zelo malo zanima Kitajska, Shantung, Koreja in Port Artur. Te dežele in province jih v splošnem le toliko zanimajo, kolikor pride naravno bogastvo teh dežel v upoštevanje — vse drugo zija preko Tihega oceana pa vzbujajo sum, da s kitajskim vprašanjem kažejo ljudem luno v vodi. Na tajnih sejah za zaprtimi vrati gospodje diplomate razpravljajo o drugih, za nje veliko bolj važnih stvareh, katere pa ne obešajo na veliki zvon rado vednim časnikarskim poročevalcem. Ne Kitajska, temveč kaos v Evropi je tisti trd oreh, katerega želodci diplomatov ne morejo prebaviti. Avstrija je bankrotna. Njen denar je komaj toliko vreden, kolikor stane papir in tisk za izdelovanje novih bankovcev. Balkanski kotel vedno vre. Le mala iskra zadostuje, da vulkan prične ponovno bruhati. Tam ob Bosporu je lep plen, za katerega se pa gospodje ne morejo razumeti, kdo naj ga pobaše. Nihče bi se ne zmenil za Turčijo in že davno bi jo ne bilo na zemljevidu Evrope, če bi ne imela dveh dragocenih biserov: Carigrada in dardanelske morske ožine. To je najvažnejši kos sveta med Evropo in Malo Azijo in vsaka velesila želi to prilastiti za sebe. In ker se za rop ne morejo razumeti, naj imajo Turki, bog jim daj srečo!

Manjka pa na washingtonski konferenci poleg vsega tega še dveh važnih faktorjev, namreč Nemčije in Rusije. Težko si je misliti, da bi zgubila ta dva tako žilava naroda vsled ene izgubljene vojne vso svojo enerģijo in ekspanzivnost. Mišljenje v teh dveh državah je sicer različno, toda vkljub temu obstaja možnost, da ta dva velika naroda skleneta prijateljsko zvezo. Ako se to zgodi, potem bo reprezentantom washingtonske konference še žal, ker se je hotela okoristiti s trenutno onemoglostjo Rusije. Najbolj seveda jezi vladajoči svet — sovjetska Rusija. Če se vzdrži boljševizem v Rusiji, je to vsaj za današnje pojmovanje nov svet, nasproti kateremu je stari neusmiljeno obsojen na smrt. Kar je starega, je vedno v nevarnosti, da se razsuje. Ko se je porodil pojem narodnosti in postal evropsko naziranje, je nastala združena Italija in združena Nemčija. Razbiti pa se je morala Avstrija, ki je predstavljala stari svet, dasi se je morda nezvestno oklepala svojih zaveznic, da bi se pomladila ob njih. Francoskim Jakobincem se ni posrečilo izvesti svojih teoretičnih naziranj. Prepričanje ne pozna nobenih kompromisov in komunizem je dosti zgubil na svojemu žaru ker je Lenin pod pritiskom razmer moral upeljati mnogo kompromisov s kapitalističnim svetom. Tega koraka boljševikom noben pameten človek ne zameri, pač pa vsakdo občuduje njihovo železno vztraj-

nost, da so se sploh obdržali na površju. Nobena posebna umetnost ni, napisati lepo zaokrožen članek, v katerem se naslika nebesa nad zvezdami ali pa na zemlji. Toda pri podiranju starega in grajenju novega gospodarskega sistema je od teoretičnega naziranja pa do upeljave praktičnega uspeha — težka in dolga pot.

Največ prijateljev imajo na konferenci Združene države, kamor se od pričetka zadnje vojne steka bogastvo vsega sveta. Angleži in Francozi so izgubili prvenstvo pri financah. Združene države so danes svetovni bankir. Angleški "sterling" je izgubil svoj standard in njegovo mesto je prevzel ameriški "dolar." Denarno valuto in finančno moč sleherne države se v sedaj obstoječem gospodarskem pravilu ceni po količini zlata, ki se nahaja v državnih zakladnicah. Združene države imajo v posesti 50% vsega zlata na svetu, dasi ravno štejejo le nekaj nad sto milj. prebivalcev. Na ostalih tisoč in petsto milj. prebival. na zemlji pa pride ostalih 50% zlata. Finančniki in bankirji te dežele lahko podpišejo več posojila, kot pa vsi evropski bankirji skupaj.

Ljubimkovanje do vratu zadolženih držav stare Evrope je torej lahko razumljivo. Bogata nevesta ima kredit, akoravno ni lepa. Amerika se pa obnaša kot kakšna mlada "punca" ki koketira z mnogimi fanti. Vse ljubi in vse ima rada. Kjer je mnogo ženinov in samo ena bogata nevesta, tam je koncem konca vedno nekaj fantov razočaranih; v tem slučaju pa kaže, da bo prej ali slej razočarana bogata, kapitalistična Amerika.

To je slika sloveče "Razorožitvene konference." Sveta zaveza številka ena je šla na kose, in ista usoda čaka sveto zavezo številka dve. Delavci nimamo povoda, da bi se solzili vsled tega. Na razvalinah starih vladarskih in kapitalističnih zvez pa bo, kadar bo prišel čas, vzklila nova zveza — zveza narodov, vseh tistih produktivnih slojev, ki delajo z umom in rokami za dobrobit človeške družbe. Da se pa to doseže, je pa edini pogoj le v tem, da imamo delavci neraztrgano in nemoteno bojno fronto. Deliti delavce v različne frakcije in strančice, to je naloga kapitalističnega razreda. Vsak delavec, ki to cepljenje odobruje in pospešuje, je zločinec napram svojemu delavskemu razredu. Ne priznam niti levičarjev niti desničarjev v vrstah tistih, ki so mani sorodnega mišljenja. Priznam samo nauk, ki je v eni besedi povedan ves cilj in vse stremljenje — in to je: **SOCIALIZEM.**

Andrej Norowski je delal v neki cementni delavnici v Chicagi. Pred leti si je kupil hišico, ki jo je koncem novembra prodal za \$5,000 v gotovini. — Dve ure pozneje sta prišla k njemu dva tujca. Eden je znal napraviti, da se je denar pomnožil; seveda je bila zraven copernija. Položil je bankovec za en dolar, ga pokril, in čez nekaj časa sta nastala dva. Da je Andreja še bolj utrdil o svoji umetnosti, je dal sto dolarjev med strani časopisa, pazila sta nanje šest ur, kolikor je potrebno za tak proces, potem je odprl strani in glej, mesto što je bilo sedaj dve sto dolarjev, Andrej se je razveselil, dal jima je \$5,000, produkt svojega dolgoletnega varčevanja, in jima obljubil en tisoč dolarjev, če napravita, da bo iz pet tisoč nastalo deset tisoč dolarjev. Oba umetnika sta potem odšla, češ, da gresta na južino. Andrej jih še sedaj čaka, svojo storijo pa je povedal tudi policiji. Andrejev je še zelo veliko na zemlji. Andreji veliko vedo, kadar pride k njim kak agitator, toda zelo malo, kadar jih obiščejo lopovi.

Eugene Victor Debs.

Na božični dan je zapustil federalno ječo v Atlantici sodrug Eugene V. Debs, najznamenitejši politični jetnik v Zedinjenih državah. Njegovi sodrugi so vodili ves čas, od kar je bil v zaporu, veliko propagando za osvoboditev vseh političnih jetnikov. Stranka, uni-je, posamezniki, socialistične stranke in strokovne organizacije v inozemstvu, vse so delale na washingtonske kroge pritisk, da naj se izpusti Debsa in druge politične jetnike.

Debs je bil obsojen leta 1918 na deset let ječe "vsled obstruiranja vojnih zakonov." V ječi je bil dva in pol leta in par dni pred božičem ga je predsednik Harding izpustil na svobodo, kakor tudi število drugih političnih jetnikov in nekaj vojakov. Osvoboditev ni bila splošna in treba bo nadaljevati boj, da se izpusti tudi druge politične jetnike.

Debs je bil rojen dne 5. novembra l. 1855 v Terre Haute, Indiana. Z dvajsetim letom je postal že aktiven v delavskem gibanju in od takrat je postajal vedno bolj znana oseba v razrednem boju. Trpel je preganjanja, toda oplašiti se ni dal. Demokratična stranka mu je v prvih letih večkrat ponujala nominacijo za kongres, toda Debs je vse ponudbe od strani te meščanske stranke odklonil. Bil je voditelj stavk železničarjev, kajti Debs je svoja prva leta aktivnosti posvetil organiziranju železniškega delavstva. V pullmanski stavki, v kateri je Debs igral prominentno vlogo, je bil poslan v ječo, ker se ni hotel ozirati na sodnijske "indžukšne", izdanim proti delavstvu. Takrat je bil ves sodnijski in vojaški aparat v boju proti stavkarjem in Debs ter drugi voditelji stavke so šli rajše v ječo kot pa da bi se podali ukazom kapitalistične tiranije. Leta 1898 se je organizirala ameriška socialdemokratična stranka, in od tega časa se je Debs posvetil delovanju za socializem. Leta 1901 so se razne socialistične skupine združile pod imenom "socialistična stranka".

Debs je bil predsedniški kandidat socialistične stranke v letih 1900, 1904, 1908, 1912 in 1920.

V Terre Haute, kjer je Debsov dom, so ga čakali zastopniki socialistične stranke in njegovi prijatelji. In v Terre Haute ima Debs na tisoče prijateljev, kakor jih ima po ostali Ameriki in po vsem svetu, kjer se nahajajo socialistične organizacije. Malo ljudi je doprineslo v boju za osvoboditev delavstva toliko žrtev, kakor stari Debs. Njegovega boja še ni konec. Ko je bil v ječi, je pisal za socialistične liste, v kolikor so mu razne restrikcije dopuščale. Iz ječe je vodil zadnjo kampanjo za predsedniške volitve in kolikor je mogel, je bil v trajnem stiku z delavskim gibanjem v tej deželi.

Doma ga je težko pričakovala njegova bolehnata žena sodruginja Debs, ki je dejala, da je bil zadnji božič zanjo najveselejši dan v njenem življenju.

Jugoslovanska socialistična zveza in Proletarec sta delovala z vsemi svojimi močmi za osvoboditev Debsa in drugih političnih jetnikov. Lahko se reče, da smo mi storili proporočno v tem bom boju precej več, kakor pa marsikatera ameriška delavska organizacija. Vsa propaganda za osvoboditev političnih jetnikov je bila ob enem propaganda za socializem. In tako je tudi Debsov zapor koristil naši propagandi, kajti socialisti znajo izrabiti vsako priložnost za propagiranje svojih idej.

Da je moral presedeti v ječi skoro tri leta človek kakor je Debs, je madež za justico; sicer pa ima justica v kapitalistični družbi vesplošno madežev. Zato jo je treba odpraviti, in odpravljena bo s kapitalizmom. Debs bo vodil svoj boj naprej za socializem in zavedno ameriško delavstvo ga pozdravlja ob njegovem povratku med mase.

Debsova osvoboditev ni popolna; izpuščen je iz ječe, toda njegove državljanske pravice mu še niso povrnjene. Te mu more dati le sodišče na posebni obravnavi. Ampak Debs kot agitator je svoboden. Tisoči in tisoči so mu poslali častitke ob njegovem prihodu iz ječe. Stotisoči ga bodo pozdravljali, kadar bo nastopal na shodih. Toda Debs pozna le delo in boj. Ko je odšel iz ječe, mu je dala vlada denar za vožnjo v pullmanovem vozu. On pa si je kupil tiket za navadni potniški kupe, preostanek pa je dal v pomožni fond za sovjetsko Rusijo in za obrambni fond Saccoja in Vanzetija. Predno je odšel iz ječe, je govoril še v slovo svojim tovarišem-jetnikom, katerih je v federalni ječi v Atlantici, Georgiji, 2300. In Debs jim je govoril kakor jim ni govoril še nihče nikdar poprej med zidovjem ječe. Tako se je povrnil Debs, ki ne misli, kako bo pomagal sebi, ampak le, kako bo koristil drugim.

Japonski imperializem in Sibirija.

Japonska hoče utrditi svoj vpliv v Sibiriji za vsako ceno, kajti zanjo velja: Sedaj ali pa nikoli. — Sovjetska Rusija sedaj ni dovolj jaka, da bi mogla izgnati japonske čete iz Sibirije. Japonska se tega zaveda in noče čakati, da si Rusija opomore. Daljnovzhodna republika s sedežem v Čiti je v tej situaciji napram japonskemu imperializmu brezmočna. Potisnjena je od morja, v Vladivostoku se je v senci japonskih bajonetov organizirala vlada, ki služi v prvi vrsti Japoncem. Velik del primorske Sibirije je popolnoma pod oboroženo kontrolo Japoncev. Nekatere železnice, ki so jih zgradili Rusi, obratujejo Japonci. Kadar pride nanje pritisk, da naj odpokličejo svoje čete iz Sibirije, dajo vprizoriti nekoliko izgredov, če je potrebno, se pomori tudi par Japoncev, in vlada v Tokiju poda izjavo, da "morajo vsled kaotičnih razmer japonske čete ostati v Sibiriji za nedoločen čas."

Vlada v Čiti zelo čuti japonski pritisk. Ako ne bi bilo tega, bi se Sibirija kmalo opomogla. Ona ima sredstva, ima naravna bogastva, rodovitno zemljo, toda potrebuje mašinerijo, prost dohod do morja, kontrolo nad svojimi železnicami in ekonomske stike s tujimi deželami.

Iz Rusije same ne more pričakovati dosti pomoči. Japonci so pripravljeni popustiti, ako se ji Daljnovožtočna republika podvrže. Japonske zahteve so:

1. Japonski podaniki naj imajo prednost pri nakupovanju sirovin, namenjenih za izvoz.
2. Sibirski republika naj uvede za japonske izdelke nižjo carino kakor za izdelke drugih dežel. S tem bi dobila Japonska popolno kontrolo nad sibirskim trgom.
3. Usurska železnica naj se da v najem Japonci.
4. Koncesije za izrabljanje gozdov v primorski provinci naj se da izključno Japoncem.
5. Premogovniki v Sušanu, ki vsebujejo okoli 13,000,000 ton premoga, katere lastuje sibirski republika, se morajo prodati japonski korporaciji.

6. Ruski zakoni, tikajoči se reguliranja ribolova v sahalinskih in amurskih vodah, katere so sedaj pod japonsko okupacijo, se mora revidirati po želji Japonske.

7. Ruske utrdbe v Vladivostoku se morajo razdreti in podpisati se mora pogodba, s katero se bodo Rusi zavezali, da ne bodo utrdili nobenega mesta ob sibirskem obrežju.

8. Med Sibirijo in Korejo naj bo zona v širini 35 milj, v kateri ne bodo smele biti nobene ruske čete. Posietski zaliv, ki se nahaja v tej zamišljeni zoni, in ima enako važnost kakor vladivostoško pristanišče, mora preiti izven ruske kontrole.

9. Koncesije, ki jih je dal japonskim podanikom Kolčak, Semenov, Merkulov in drugi, mora priznati tudi vlada v Čiti.

10. Odgovornost za masaker v Nikolajevsku meseca februarja in marca 1920 mora prevzeti sirska vlada.

Japonska hoče dobiti popolno ekonomsko kontrolo v Sibiriji. Sirska naravna bogastva jo mikajo. Poleg tega je Sibirija malo obljubena dežela in je raditega kakor nalašč za naseljevanje Japoncev, katerih dežela je preobljudena in blizu Sibirije.

Razumljivo je, da se sirska vlada brani pristati na te japonske pogoje, kajti s tem bi bila usoda ruske Sibirije zapečatená. Toda kje naj išče pomoči zoper japonske usiljivce? Kakor omenjeno, ji evropska Rusija v sedanjih razmerah ne more pomagati. Kitajska je sama v japonskih kleščah. Anglija ne bi storila ničesar proti Japonci. Ostanajo Zedinjene države, od katerih je Daljnovzhodna republika upala, da se bodo postavile za njene pravice. Nič takega se še ni zgodilo.

Res je, da ameriški kapitalizem ne gleda z zadovoljstvom na širjenje japonskega vpliva v Aziji. Nič mu ni po godu japonsko poseganje po Sibiriji. Toda odprto še ni nastopil proti japonski sibirski politiki. Amerika sicer stoji na stališču, da smatra rusko ozemlje za nedeljivo, kakor je bilo do leta 1914, z izjemo Finske in Poljske, katere priznava za samostojni državi. Raditega Amerika ni priznala nobene baltiške države, niti ne sirske republike, toda tudi ruske vlade ne. Sovjetska vlada jim ni po godu, druge pa se ne more postaviti v Moskvi in tako je Rusija brez glasu v Washingtonu, dasiravno se sklepa o njeni koži, posebno kar se tiče Sibirije. Res je, da Čičerin izjavlja, da sklepi washingtonske konference za Rusijo ne bodo obvezni, toda kaj more Rusija, ako ta konferenca dovoli Japonci izkoriščati Sibirijo še v večji meri kakor jo je dosedaj? Rusi bodo na ta način potisnjeni v notranjost Sibirije, za njimi pa bodo pritiskali Japonci, vedno dalje. Priznaš ali ne priznaš, vprašanje je, ali si ti dovolj močan tudi ovreči zaključke washingtonske konference.

Da, v Washingtonu je precej ruskih reprezentantov. Dve sirski vladi imati tam svoje zastopnike. Ima jih vladivostoška trgovska zbornica. Imajo jih kadetje, ima jih Kerenskijska stranka, imajo jih caristi. Pavel Miljukov, bivši ruski minister zunanjih zadev po revoluciji, je v Washingtonu, in tako tudi številni drugih. Med njimi so nasprotja, toda vsi so edini v tem, da se Japonci ne sme pustiti prodirati v Sibirijo. V njej vidijo vsi največjega sovražnika Rusije, pa apelirajo na Ameriko, naj se postavi za ruske pravice. Amerika pa bo napravila to, kar je storila v pogledu Kitajske: Napravila bo z Japonsko sporazum, da se bo deželo še bolj uklenilo v verige imperializma in kapitalističnega izkoriščanja. Kitajci so mnogo upali

od Amerike. Sedaj so razočarani. Isto bo s Sibirijo. Japonska je militaristična sila, Kitajska ni, in Sibirija tudi ne. Današnja družba ne pozna pravice; ona pozna le privatne interese, in tisti, ki je v tem boju močnejši, si jih zavaruje. Če trpe vsled tega milijoni, kaj zato!

V Washingtonu in v Moskvi gledajo pisano na malo Japonsko, ki ogrožava interese ameriških kapitalistov v Aziji in posega po ruskih bogastvih v Sibiriji. Interesi Rusov in ameriških kapitalistov niso enaki. Toda v Japonski vidijo oboji svojega nasprotnika. Ameriški kapitalisti kot svojo konkurentinjo, in Rusi kot imperialistično silo, nevarno Rusiji v Sibiriji in v Aziji sploh. In ne enkrat se je že čulo, da bi v slučaju vojne šli Rusija in Amerika skupaj, kajti njun skupen interes je poraziti Japonsko. Moskovska vlada skuša v tem pogledu izigravati washingtonsko vlado, in slednja zopet moskovsko vlado, vsaka vsled svojih posebnih interesov, toda obe vsled enega skupnega interesa, ki je skupen samo toliko, v kolikor se tiče oslabilosti japonski militarizem in kapitalizem.

Kako se bodo razvijale stvari v bodoče, je težko prorokovati. Mnogo odvisi od sporazumov, narejenih v Washingtonu. Če jih bodo vlade držale, oziroma, če bodo kapitalisti vseh prizadetih dežel v stanju, da se ravna po njih, potem bo Rusija težko izgnala Japonce iz Sibirije. Japonska ne bo imela v Sibiriji prosto pot, kajti Zedinjene države bi bile prve, ki bi nastopile proti preveč drznemu japonskemu prodiranju v Sibirijo. Dežela bo po imenu ostala ruska. Do koncesij bodo imeli pravico tudi drugi kapitalisti. Ampak Japonska je blizu, Amerika je daleč in celo evropska Rusija je daleč. Če Japonci hočejo, se bodo v Sibiriji utrdili. Oni bodo delali sistematično, danes toliko, jutri toliko in tako naprej. Kapitalizem ima čudovito moč za ekspanzijo. Nemčija in Anglija sta vzgleda.

Rusija se bo morala za enkrat naslanjati le na moralno pomoč med liberalnimi krogi v evropskih deželah in v Ameriki. Za njo je važno, da je priznana od strani vseh takozvanih velesil, kajti le na ta način bo prišel njen glas na zboru diplomacije, ki mešetari z deželami in narodi. Ostaja ji Kitajska, v kateri pa imajo Japonci, kar se vladnih faktorjev tiče, več zaslombe kakor Rusi. Saj je vlada v Pekingu takorekoč le poslušna dekla Japonske. Tudi, če bi se Kitajska vrgla na stran Rusije, nista sedaj obe skupaj dovolj močni poraziti Japonsko.

Kaj preostaja? Za enkrat nič drugega, kakor vzgojevanje azijskega ljudstva za socialistično družbo. Če pa pride med kapitalističnimi državami do vojne vsled križajočih se interesov v Aziji in Pacifiku, tedaj bo imela Rusija priliko igrati veliko, morda odločilno vlogo. Za imperializem in kapitalizem bi obstajala nevarnost, da doživita s to vojno smrtni udarec. Tega se boje, zato se je porodila na washingtonski konferenci četvero-zveza, ki ne obeta Sibiriji in Kitajski nič dobrega. Rešitev vseh prizadetih ljudstev izpod tuje izkoriščanja je le v medsebojni solidarnosti. Resnična rešitev izpod kapitalističnega imperializma je pravzaprav le v mednarodni solidarnosti svetovnega delavstva, katere danes še ni. Potrebna je ameriške-mu delavstvu, ravno tako angleškemu, nemškemu, francoskemu, kakor kitajskemu in japonskemu in nič manj ruskemu ter vsem drugim. Predno bomo imeli res mogočno internacionalno mednarodnega delavstva, bo treba napraviti še precej korakov k zbližanju na eni in na drugi strani. Čimpreje se napravijo, tim bolje za proletarijat in toliko slabše za kapitalizem.

Čevljar Anton.

Novela. Spisal M. Arcibašev. Poslovenil J. Z.

I.

Sredi svoje delavnice v kleti, med usnjatimi odpadki in izrezki in strganimi čevlji je stal z vpognjenim hrbtom in dolgimi, doli visečimi in žuljavimi rokami čevljar Anton. Pred njim je stal mlad, okrogel, dobrorejen trgovski pomočnik, ki je razbúrjen mahal z rokami po zraku.

— Hudič vedi, kaj je to! ... Levi čevljar me tišči, desni je pa ohlapen! To naj bi bili čevlji! ... Hudič vedi, da je vse nekaj drugega kakor čevlji! — je rentatil trgovski pomočnik.

Pri tem je s podplati prišel skoraj v dotiko z nosom Antona. Njegov nenaravni, prisiljeni glas je dokazoval, da hoče le bahati in zabavljati.

N ... pridi še enkrat, pa govori o denarju! ... Ti ... je kričal trgovski pomočnik in prav nerodno mahal semintja z rokami. Potem je pa obotavljal in s porednim veseljem pristavil: — Osel!

Pri tem je zardel, da sta njegov kratki, tolsti vrat in rdeči ovratni robec izgledala kot ena zmes.

Molče je Anton položil kilo iz desne roke v levo in težko zastokal.

V kleti je bila že tema. Gost, pritiskajoč zrak je visel kakor temnomodro zagrinjalo od vrha do tal. V delavnici, v kotih se je razprostirala vlažna sopara, prepojena z vonjem usnja, ribjega olja in voska. Anton je odseval na svetlem štrikotu okna kakor temna, razkušana silhueta.

— Da veš! — je kričal trgovski pomočnik in počasi, težko sopeč odhajal iz kleti. Glavo je previdno sklonil, da ne bi z novim, trdim klobukom ne zadel v strop.

Anton ga je spremil do vrat, jih odprl in držal celo odprta, dokler ni trgovski pomočnik splezal po spolskih in strnih stopnicah na vrh. Potem je težko zastokal in se vrnil v delavnico.

Vzlic zunanji svetlobi se je v kleti vse izlivalo v modrosoparni mrak. Videti je bil le mali lonček s posušeno čebulo na oknu, ki je bil podoben slampati bilki in katerega so pustili prejšnji stanovniki. Anton je večkrat opazoval zelo pazno to žalostno, blede rastlino, ki je umirala počasi, ker ji je primanjkovalo zraka in solnca. Neko nedoločeno sočutje ga je zadržavalo, da je ni treščil na cesto.

Anton je pričel pripravljati svojo lučico. Nerodno je praskal z vžigalicami po steni, dokler se ni ena prijela, medtem pa vedno stokal.

Vendar pa ni stokal radi tega, ker ga je ravno kar nekdo opsoval in mu s čevlji silil pod nos. Oboje je že tolikokrat doživel, da je nemogoče o tem premišljevali. Vsi odjemalci in naročniki so ga psovali, vsak po svoji navadi, metali mu čevlje v glavo, včas pa plačali nič. Večinoma so bili majhni ljudje, ki so v svojem trpkem in praznem življenju včas občutili notranjo potrebo, da zavpijejo nad kom, se pobahajo, da se tako povzdignejo nad drugimi ljudmi. Tudi Anton bi ravnal tako, ako bi bil kdo od njega tako odvisen, kakor je bil on od drugih. Vsled tega je Anton občutil, seveda ne da bi se zavedal, da v življenju ne more biti drugače, kakor da vsi psujejo, se bahajo in pretepajo, le radi tega da majhna živalska jeza, ki ima svoj kotic v strahopetni globočini medlih duš,

teh ne uduši. Ali Anton ni nikdar sebe smatral krivim: dejal je, kar je razumel in delal tako, kakor je razumel — šival je čevlje za nikogar boljše in slabše, pri tem se je vedno manj oziral na mero, kot na priučeni kraj. Nikdar ni sumnil, da bi se njegovo delo dalo izvesti še popolnejše, ker je imel opraviti z umazano, lačno, težko in enolično dolgočasno obrtjo, ki je bila poleg še zoprna.

Zdihoval je, ker je stalno življenje v mokri, zato hli kleti, v vonju usnja in voska, v stradanju, ginevalu, njegovo telo pa potiskalo k tlom. Vselej, kadar je vzravnaval svoj hrbet, ki ga je bolel zavoljo sključenosti, se mu je zdelo, da je s krčevito uporabo vseh svojih sil dvignil ogromno, nepremagljivo, sapo jemajočo težo.

...

— N. . . nu . . . — je potem vedno zastokal Anton.

Anton je sedel še celo uro potem, ko je odšel razkačeni trgovski pomočnik, skrčen kot črv, pri svoji kadeči svetilki, in pribijal je pete na velike, težke škornje sosednega hišnika. Potem je vstal, pustil je ležati čevljarsko orodje, kot je ležalo, ugasnil je lučico, vzel svojo harmoniko, šel ven in se vsedel zadej na majhne stopnice.

Tudi zunaj so plavale mračne sence, visoko zgoraj v temnomodri barvi, zdolaj na dvorišču pa v temni in črni. Zidovje hiše je štrlelo kviško kakor stene v vodnjaku, na tleh katerega je ležal Anton, in ki so izgledale blede modrikasto, kakor mrtve. Med njimi, nekje visoko, je zijalo temno nebo in posamezno, semintje, je zablisnila zvezda.

— Tako je s stvarjo, — je mislil Anton, ne da bi vedel zakaj, stresnil je glavo in je vlekel harmoniko in pri tem imel desno uho vbognjeno naprej.

Dale so žvižgajoč, tih glas, ali Antonu se je zdeval tako glasen, da je pogledal na vse strani. Potem je inštrumentu izvil globočji, temnejši glas. S temi previdnimi glasovi je hotel izvedeti, ako je hišnik doma.

In kakor vedno, je tudi sedaj skozi odprta vrata hišnikovega stanovanja pogledala oseba, katere v temi ni bilo mogoče določno videti, in iz črne, štirio-glate sobe se je oglasil hripav surov glas:

— Že zopet ti!

Anton se je stresnil, položil je harmoniko na stran in zavedajoč se krivde, je potegnil čepico z glave. Hišnik ga ni opazoval nadalje, zarenčal je nekaj kakor velik pes in zaprl duri za seboj. Antonu so zdrknile roke med nogami nizdol, in medtem ko je s prstom vrtal v luknji na škornju, se je pogreznil v globoko premišljevanje. Kako rad bi godel! In premišljevali je začel, kako krasno bi bilo, ako bi neko nedeljo za ves dan odšel iz mesta. Nekje na zelenem železniškem nasipu bi se vsedel in zaigral bi iz srca, da bi mu odmevalo v ušesih. Take misli so mu bile prijetne, dásiravno je bil prepričan, da ne bo imel nikdar toliko prostega časa; kajti ob praznikih je šel zjutraj po usnje, po dnevu je svojim naročnikom nosil delo, zvečer je bil pa vedno pijan.

Anton je sedel na stopnicah, nastala je tema, nad zidovjem so se zasvetile zvezde svitlo in svobodno in zažarele luči v hišah od zdolaj do vrha. Ako je pogledal kviško, se mu je zdelo, da je vse svitlo in veselo, ali če je pogled obrnil k tlom, videl je vse bolj črno in temno. Anton je rad gledal s po veselju koprnečimi čutstvi proti nebu in zvezdam, ali sključeno se

denje ga je vedno vleklo v globočino in ga sililo, da so njegove oči pile topo, modročrno temo dvorišča.

V duhu je Antonu plavalo njegovo življenje mimo njega, ali prikazovalo se mu je temno in dolgočasno. Zakaj biva v tem mestu ni mogel najti odgovora. Iz otroške dobe se je še dobro spominjal na udarce s škornjem, kako je hodil po žganju, na cesto in stražnike. Kasneje, ko je odrasel, je zapustil svojega mojstra, začel je zakotno življenje in delal je na svojo pest, odkar je iz starega časopisa izrezal nizek čevljev in ga pritisnil na okno. Tako je živel leto za letom, pil je močno, prenočeval v beznicah in policijskih stražnicah in včasih so ga stražniki strašno zdelali. Potem je občutil, da ga k sosadni šivilji nekaj ljubko vleče, dasiravno se je norčevala iz njega in ga imenovala bedaka in trdila, da so mu s peto škornja izbili pamet iz glave. Anton je nehal piti, sešil si je novo, neizmerno široko bluzo in šel je v kopelj. Šiviljo je vedno zalezoval, ne da bi ji mogel razločnejše razložiti temno, nežno na godbo spominjajočo čustvo, ki ga je čutil v sebi. Končno je zgotovil par čevljev in jih podaril nji. Potem ga je šivilja imenovala Anton Vasiljevič in ga povabila k sebi na čaj. Ko je izvedela, koliko zasluži, je zastokala, plakala, se delala otožno in na zadnje je po ženi hišnika sporočila Antonu, da nima nič proti njemu, temveč prav nasprotno. . . . Anton je bil vesel v duši, šel je k službi božji, kupil je orehe in sladčice, oblekel je svojo novo bluzo in bil je namenjen, da obišče šiviljo, pijan čustva, da je njegovo temo razsvetila mehka in ljubka luč; nakrat sta prišla hišnik in neki policaj in sta ga odvedla na policijsko stražnico. Tam so ga izpraševali o nekem zavoju in nekem Vanjku Svistinovu, vprašali so ga, ako ni tega in tega dne ob sedmih zvečer v gostilni Ivanova na peterburški strani pil pivo in plačal s tem "petdesetakom". Potem so ga vprašali za potni list.

Anton ni videl zavoja, poznal ni tudi Vanjko Svistinova, ali v krčmi je bil. V petdesetak je zijal kakor kozel, ki gleda v vodo, ne da bi vedel zakaj gre, in potni list je pa potekel.

Navsezadnje je Anton sedel v celici. Ne glede na njegovo koprnenje po solncu in šivilji, ne glede na njegovo instinktivno čustvo, da trpi po nedolžnem in budo, je sedel šest mesecev v zaporu. In ko je bil prost, tedaj je ugasnila luč v jetniški soparici, ki je prej ogrevala njegovo dušo, k šivilji pa Anton tudi ni več šel. Le slučajno, tako poleg, je izvedel, da ima razmerje z nekim "finim" gospodom.

V njegovi duši se je naselilo puntarsko čustvo žalosti in nevolje, ki je bilo radi tega nemirno in neprenesljivo, ker Anton ni vedel, kam bi se obrnil, kje je življenje boljše in kje slabše. Njegovo življenje je ginevalo še bolj enolično in dolgočasno, brez zabav in veselja, edino spremembo je delala topa volja po pijančevanju.

Kljub spominom na to je Anton ostal hladen, kakor da bi ne zadelo njega, ampak nekega tujca. Ali pri vsem tem ga je bolelo srce, in čutil je v sebi potrebo, da se opije z žganjem.

V drugem nadstrpoju se je odprlo okno, in od tam se je zlit svetel rmen trak preko temnega dvorišča. Določno je bilo videti fine zastore, in skozi je donel eksploziven, živahen smeh. Potem je nekdo glasno in hitro zaigral na glasovirju par akordov, zasmejal se na glas in zaprl pokrov instrumenta.

Anton je napeto poslušal tuje ostro doneče glasove,

dokler se ni zaprlo okno in je utihnilo vse. Potem je mehanično prijel svojo harmoniko, držal jo je previdno v rokah, da bi ji ne izvalil glasu, dasiravno je verjel, da bi se mu srce olajšalo, ako bi igral. Bilo je že pozno. Anton je stokal po navadi in šel v posteljo. Dolgo je ležal z odprtimi očmi in razmišljal, kako bo plačal usnje in kako ga je prejšnji teden neki policijski paznik brez najmanjšega vzroka, ne da bi stvar preiskal, sunil v zobe, da so mu otekle ustnice in da je meso okrog zob postalo modro.

Težak zrak se je zbiral krog njega, zgoščeval se je in zgostil, Anton je pričel sanjati. Sanjal je o pijanem izvoščeku, katerega kočija je šla prek njega in njegovo telo s težkimi kolesi pritiskala k trdemu tlaku.

II.

Prihodnji dan je bila nedelja, in Anton je sedel zvečer v restavraciji. Avtomat je igral hrupno, pa ne veselo arijo. V sobi je bila ogromna množina dima, natakariji so tekali hitrih nog semintje, vmes so se smejali in vpili neprijazno gostom v obraz, v biljardni sobi so tekale kroglice po mizi. Anton je tu sem vstopil. Igre ni razumel, ampak dopadlo se mu je, ker je bilo sukno na mizi tako lepo zeleno, kroglice lepo bele in čiste in ker so tako krepko in veselo skakale.

Igrala sta dva trgovska pomočnika. Nekaj visok, plavalas mladenič je suval kroglice tako spretno, da se je Anton smejal veselja.

— Tak fant! — je mislil Anton in gledal brez trgovskega pomočnika nevoščljivo in občudujoče. — Keremu je napor izvalil znoj na čelo? — Če bi smel tudi enkrat igrati, res. . . v takih rečeh bi bil mojster. . . !

Čutil je, da ga nekaj vleče k trgovskemu pomočniku.

Ta ga je pa sunil s komolcem v prsa, se postavil in zarežal nanj: — K vragu kam pa le. . . žeš! . . . Malo prostora. Kaj?

Anton se je tiho umaknil. Bolestno čustvo ga je objelo, čustvo, da ga je nekdo razžalil.

— Še nastavlja se tu okrog, — je mrmral trgovski pomočnik in mazal svojo palico.

— Odstranite se, saj vidite. . . vi motite. . . —, je smatral marker za svojo dolžnost povedati, pri tem je pa Antona meril s svojimi očmi od nog do glave.

— Pakaža! — je še pristavil momljajoče, potem je pa igralcema naznanjal pointe.

Anton je sopesl težko, zardel je in se umikal, dokler ni zadel s hrbtom ob omaro s kroglicami; potem je obstal v zadregi, stal je kakor okamenel in iz strahu trepetal s trepalnicami.

Takoj so pozabili nanj. Igralci so zopet ropotali s kroglicami, dva mladeniča dvomljivo zunanosti sta dolžila drug drugega, da sta ukradla dvajset kopejk. Svetilka nad biljardom je gorela temno, in iz dvorane je donel izlajnan motiv gejša. Anton se je med tem pomiril. Počasi je pričel obračati svoje oči na stran in je markerja celo prosil za ogenj. Ta se je v zadregi popraskal za ušesi in je rekel po kratkem premisleku: — Na mizi stojte v ta namen vedno vžigalice.

Antonu je šlo za razvedrilo. Od sinoči je bil žalosten, žganje, ki ga je izpil, pa ni pregnalo njegove bolesti, temveč je njegovo srce še bolj obtežilo.

— Dolgočasim se, ker sem šam, — je rekel glasno, da bi pričel s kom pogovor, in prižgal si je cigareto. Marker je spoznal na njegovem obrazu, da je imel namen ponuditi mu cigareto, pa je opustil to iz strahu. Prav raditega je marker gledal naj z zaničevanjem, skremžil je obraz v zaničljiv posmeh in mu obrnil hrbet.

Anton je še hitreje pomežikaval z očmi in je tiho lezel v dvorano. Tam je prosil še za pol steklenice žganja in jo izpil v dušku. Potem je dolgo sedel s sklonjeno glavo in gledal na kisko kumaro, ki je pred njim ležala v skledi. Po navadnem vrišu, ki ga je občutil v ušesih, in po temnih, kakor iz daljave prihajajočih glasovih, je sklepal, da je pijan. In to čutstvo ga je razburilo tako globoko, kakor če bi ga kdo drugi vedno žalil.

Delavec sem! — je mislil, in najraje bi bil plakal in komu potožil svojo bol. Avtomat je igral žalostno arijo, in Anton, ki je naslanjal svoje lice na roko in zibal svojo glavo semintje, je zapel nerodno pesem, pesem brez besed in melodije. Njemu se je zdelo, da se glasi dobro in tožeče. Njegove oči so se napolnile s solzami.

— Ni dovoljeno tukaj . . . Ali hočete prenehati! — je rekel natakak, ki je prilezel na mehkih podplatih.

— In . . . zakaj? — je vprašal Anton z žalostnim izrazom in obrnil svoje solzne oči v natakakja.

— Radi tega, — je odgovoril natakak in pristavil vsiljivo: — Prosim, zapustite restavracijo.

— Za . . . kaj neki? — je ponovil neodločno Anton in s temno v njem se vzbujajočo besnostjo.

— Tče jao vprašanje. . . Prosim, bodite tako prijazni, in zadržite! — je povdarjal odločno natakak.

Antoletje vstal malodušno.

— No, dobro. . . grem. . . Delavec ne sme sedeti . . . čudno, — je mrmral Anton in iskal svojo čepico, ki je padla na tla.

— Da, da, da, prosim, — je opominjal natakak.

Anton se je opotekajoč odstranil iz dvorane. Čutstvo, da je bil razžaljen, je vedno naraščalo v njem in je delalo njegovim možganom skoraj fizične bolečine. Natakak je stopal za njim. Anton se je opotekal med mizami semintje, se obrnil in zletel skozi vrata v biljardno sobo. Bil je tako pijan, da ni nič videl in slišal. Pred njegovimi očmi se je dvigala zračna podoba gor in dol gibajočih obrazov, glasov in hitro tekaajočih krogelj prek zelene mize. Natakak je obstal pri vratih in ga opazoval. Ali nekdo ga je poklical in zginil je. Anton je stal z razprostrtimi nogami in povešeno glavo, s topimi očmi je zrl v biljard in si hotel raztolmačiti situacijo. Njegove oči so obvisle na trgovskem pomočniku, ki ga je sunil in opsoval, in dolgo ga je gledal tako.

— Double v kotu! — je zakričal glasno trgovski pomočnik.

V tem trenutku je Anton spoznal njegov obraz, in brezčillno čutstvo doživljene britke, mučne žalitve je našlo svojo smer in cilj. Zdelo se je, da je nekaj ogromnega stisnjenega v njem in izlitega v ta topi, bradati obraz.

— Do . . . volite, — je rekel nepričakovano Anton, stopil k biljardu in se stegnil z životom prek mize.

— Kaj? — je rekel v igro zatopljeni trgovski pomočnik, in z ramo porinil Antona proč, ne da bi čakal na odgovor, rekoč: — Petnajst v kotu na desno!

— Kaj naj to pomeni. . . na desno! — je rekel Anton v zlobni brezmiselnosti.

— Pojdite proč od tukaj, proč! — je vzkliknil marker in porinil tablico med njega in biljard.

Anton jo je porinil na stran in nadaljeval s plamtečimi očmi, obrnjenimi na trgovskega pomočnika: — No, seveda. . . jaz tudi želim igrati . . . Imam na-

men. . . na desno! . . . Ali nimam kot delavec nobene. . .

Marker ga je zgrabil za komolec.

— Ne, izpusti. . . zakaj si me prijel? . . . Sunil me je . . . pa delavca! Moje roke so čr. . . ne, — je rekel s plakajočim glasom Anton, in kazal svoje črne, žuljave prste, — delavec. . . ali su. . . Hočem vedeti, da se sme delavca . . . na desno.

— Kaj pa blebeče pijano prase? — je rekel trgovski pomočnik. — Marker, zakaj gledaš?

— Pojdi, — je rekel marker in prijel Antona za ramo.

Nakrat se je v Antonu čutstvo doživljenje žalitve pomnožilo z neznansko silo.

— Spusti! — je siknil skozi zobe z zamolklim glasom in se je odtrgal s tako silo, da mu je počil jopič. — Sunil me je in mene se drži! — je zavpil glasno s popolnoma treznim glasom in zbil kroglice z biljarda.

Kroglice so letele prek mize. Ali že so zgrabili Antona za roke, in ga vrgli na tla in vlekli skozi napol temen hodnik.

— Hudič! . . . Spusti! — je kričal Anton.

Nekdo je sedaj stegnil roko in mu priložil krepko zaušnico, da so se njegova usta takoj napolnila s slano krvjo. Glas, katerega je Anton spoznal, da prihaja od trgovskega pomočnika, se je glasil veselo: — Tako je prav! . . . Bravo!

V tem trenutku je Anton zagledal pred sabo odprta vrata, ki so vodila na temno ulico. Čutil je svež in moker zrak, ki mu je prihajal nasproti.

— Lažeš. . . — je ječal Anton in zgrabil z vsemi močmi svojih prstov za vrata.

Ali roke so spustile, ko je dobil zopet močan udarec na tilnik, ki je v njegovih možganih postavil ves svet narobe. Zletel je ven, v temo in praznoto. Spodrsnil je na hodniku, razbil si pri tem ob nekem drugo koleno in se zavalil na cestni tlak.

— Hudič, pazi! — je zadonel tenak in ostrašen glas nekega izvoščeka in Anton je slišal v svoji bližini strašno pihanje in čutil nekak, gorak vzdih nekega konja.

Vstal je, opotekajoč se in kri bljuvajoč. V njegovih ušesih je šumelo, pred očmi je vse plesalo v krogu in kosti so hotele popokati bolečin. Anton je mehanično potipal svojo mokro koleno in ni vedel, ako je mkrota kri ali voda.

— Tako! — je rekel britko Anton. Molčal je za trenotek in potem pristavil: — Tako . . . !

Zdaj je videl jasno in določno, kako nesrečno je njegovo življenje. Občutil je, da je bil razžaljen in da so ga žalili vsaki dan in vsako uro. Zaplakal je in požugal s pestjo proti zaprtim vratom.

— Delavca! — je mrmral med solzami, šel doli po cesti in se čutil neskončno nesrečnim in užaljenim. Na vogalu je zavil zopet na veliko cesto in se bližal glavnemu vходу restavracije, kjer je stal portir s čepico, svetilka je gorela svitlo in izvoščeki so se prepirali med seboj. V tem trenutku sta stopila trgovska pomočnika na prosto, ki sta dokončala svojo igro. Imela sta cigarete v ustih in šla dalje po trotoarju.

Anton ju je zagledal in polastilo se ga je do sedaj neznano, strašno čutstvo. V žepu mu je prišel njegov nož pod roko, in nakrat je drvil na svojih slabotnih nogah semintja za njima.

Na hodniku je bilo mnogo ljudstva. Smehljaje so šle gotove ženske mimo, neki častnik je nemilo sunil Antona in dva delavca sta mu zastopila pot . . . Ali An-

ton ni videl drugega določno kot okrogel črn, trd klobuk, ki se je zibal pred njim na hodniku. Neki trenotek ga je izgubil skoraj iz pred oči. Antonu so ovirali pot in skočil je na cesto, prehitel nekaj gruč in drvil proti trgovskemu pomočniku.

Smejali so se in nekdo med njimi, ki ni sunil Antona, je rekel: — Tukaj je . . . Maška!

Potom so obstali blizu žene, ki je nosila velik rdeč klobuk, ki se je gugal v slabi luči svetilk kakor strah semintje.

— Od kje vas je prineslo? — je vprašala v hripavem basu. V tem trenotku je Anton došel trojico in sunil z nožem trgovskega pomočnika z vso silo v hrbet.

Čutil je še, kako je prerezal debelo sukno, kako je nož do držaja izginil v njem, in da je njegova roka postala vlažna; potem je vrgel nož od sebe, in ne da bi vedel zakaj in kam, je zbežal proč. Ako je trgovski pomočnik zatulil ali ne, o tem ni vedel Anton nič. Ali zapazil je na hodniku, razsvetljenem od svetilke, da leži tam, kjer je še pred kratkem stal človek, neka zmes, ki nima podobe. Potem se je mu pa zdelo, da vse, kar na svetu leze in gre, s strašnim vriščem in hruščem hiti za njim.

Iz strahu, z mrzlim znojem po vsem životu, z izbuljenimi očmi, je Anton došel v temno prečno ulico, po kateri je drvil, ne da bi se ozrl za seboj, odkoder je prihajal za njim mnogoglasni vrišč.

Hišniki, neki policaj in trije rokodelci so pihali in drvili za njim v divjem diru.

— Stooo! — je odmevalo čudno in strašno od enega do drugega konca ceste.

Pihajoč in brez sape je Anton zavil v to ali drugo cesto. Pri tem je s kom močno trčil in hitel je naprej z na široko odprtimi očmi, v znoju po hodniku ob obrežju temnega, umazanega prekopa, iz vode je prihajala hladna vlažnost.

Ob ovinku pota ga je zagrabil neki srtažnik za rokav, ki je prihajal nasproti. Ali stražnik se je izpodtaknil in padel na vlažno kamenje, in sablja je pa zarožljala, ko je udarila ob tla.

Anton je drvil naprej in naprej, skakal je, izpodrsnil, pihal in rjovel kakor preganjana zver. Nepopisni strah mu je dajal moč, da so kriki preganjalcev in njih skozi ušesa idoč žvižgi kmalu prihajali iz daljave in se izgubljali v temni, komaj od slabih svetilk prodirajoči temni.

Anton je drvil prek nekega mostu, skočil je na strani preko jarka, pri tem je ostražil nekega psa brez gospodarja, padel je na roke, zopet vstal in je hitel proti prostoru, ki je bil slabo zaraščen s travo, katero je veter zibal semintje. Prazno in hladno je bilo tukaj, svetilke so gorele daleč v ozadju in ospredju; na strani se je stemnevala neka črna zmes, katero bi se lahko smatralo za gozd. Od tam je donelo neprestano in žalostipolno suštenje drevja.

III.

Vso noč je Anton ležal v jami, polni vlažnega lista. Krog njega je tiho sušela trava in nad njim je mrzlo, črno nebo rosilo dež. Anton je vsled mraza ležal zviti v kolobar in čutil, kako mrzla voda prihaja skozi njegovo obleko in ga moči po vsem telesu. V njegovi glavi so plesale in skakale zmešane misli brez vezi. Le eno stvar je videl določno in jasno, da je končalo njegovo prejšnje življenje in da ne bo mogel več sedeti v kleti pri navajanem delu. V začetku se mu je to zdelo čudno in strašno ali preje kot se je nadjal, se je zbudilo v njegovi duši veselo čustvo.

— Torej konec? — se je vprašal in se pri tej misli celo usedel po konci: — Ha . . . dosti je! — je potem mislil v skrivnem veselju, kakor da bi se hotel pohahati nekemu, ki ga je tlačil skozi vse življenje. Njegovo veselje je naraščalo vedno bolj, in čustvo svobode je uničevalo in dušilo ves strah in dvome pred bodočnostjo.

Hladno in vlažno je bilo na polju, ali dihala se je lahko prijetno.

Moker in raztrgan je šel Anton zjutraj po polju in je došel po neki oddaljeni postranski ulici od druge strani v del mesta, ki se mu je dopadel, ker ni bil še nikdar v njem. Šel je po ulicah, razsvetljenih od solnca, napol žalosten, napol vesel, ker mu ni bilo treba delati ob navadnem času, ker je lahko delal kar je hotel in mu ni bilo treba ob določenem času oddati izvršeno delo. Zdaj je zapazil, razumel, kako strašno izgleda in prišel je s prijetnimi občutki, kakršnih ni preje poznal, zabavljati ljudem. Ves dan je blodil po mestu, jedel je v neki zajtrkovalnici in po jedi je šel iz mesta. Ulegel se je na polju v ovelo travo in pričel razmišljati.

Zadej za poljem in povsod na horizontu so štrleli kviško ozki, rdeči tovarniški dimniki, in dim je ležal nad mestom kot neprozorna, umazano-rjava jutranja zarja. Na polju je bilo tiho in svetlo. Črna zmes, katero je Anton po noči smatral za gozd, se je odkrila kot pokopališče. Od tam so blesteli skozi breze, z rmenimi listi, mali spominki in križi kot igračice.

Anton je ležal s trebuhom na suhi travi v neki jami in gledal z iztegnjenim vratom proti pokopališču.

Trudil se je, da bi se spominjal strašnega dogodka, ne da bi pri tem občutil težko vest. Bal se ni policije, ker je bilo jetniško življenje mnogo boljše kot lakoto občuteče, trpinsko in dolgočasno žitje brez pravic, kakršno je živel do sedaj. Misel, da je umoril človeka, se je večasi v nejasni podobi obudila v njegovi duši. Anton je bil pretop in nespameten, da bi pojmlil strašni nočni dogodek v pravem pomenu. Občutil ni kesa in milosrčnosti, ampak neko čustvo zmage in veselja.

Bilo mu je pri srcu, kakor da bi komu rekel: — Ah, ti si . . . No, zdaj imaš, kar si iskal! . . .

Še le proti večeru, ko je globoka, tajna senca lezla preko polja in je kot zlato svetlikajoče pokopališče zavila v temo, ko so izginili beli križi in se izlili v temnorjavo zmes, se je Antonu naselila v srcu globoka bol. Prišel je dihati težko in se valjati po jami. Nekaj ga je bolelo, nekaj dobrega, nekaj lepega, kar je izgubil. Vlegel se je na hrbet in gledal v neskončno široko nebo, kjer je ginevala hladna, prozorna večerna zarja. Od tam, iz tega neskončno čistega prostora, je prihajalo nekaj bolečnega. Antonova temna, raztrgana senca je izlezla iz jame na grič. Na polju je bilo prazno in hladno.

— Ako le to . . . le to . . . — je rekel glasno z boječim glasom ne upajočega in bolesti polnega čustva, in premikal je roko.

Potem je šel opotekajočih korakov zopet proti mestu, večasi pogledavši krog sebe trmasto in jezno s skilastimi očmi, kakor da bi hotel nekoga prijeti za vrat.

Preko prostorne ravani je melanholično pihal nestrpen in močan veter!

Nekateri takozvani delavski listi mislijo, da je vse opravljeno, ako le grde kapitaliste. Grditi kapitaliste je nesmiselno. Bojevati se je treba proti njih sistemu — in sicer enako energično, kakor se bojujejo oni.

Rezultati delavske nesloge.

Ljubljanski "Naprej" piše: "Žalostni slučaj ali kam vedejo bratomorni boji med proletarijatom. V Sarajevu že nad tri tedne štrajkajo za izboljšanje svojega gmotnega položaja krojaški pomočniki, ki so organizirani v Savezu krojaških radnika, ki spada v Glavni radnički savez kot vrhovno instanco. Delodajalci so takoj, ko je organizacija predložila svoje zahteve, odpovedali vsem v tej organizaciji organiziranim krojaškim pomočnikom službe. Pomočniki pa se niso udali in so stopili v stavko. Da stavka tako dolgo traja, pa je krivo nenavadno štrajkolomstvo, in sicer od strani članov bivšega "komunističnega" Saveza šivaških radnika. Ti so se delodajalcem takoj ponudili kot štrajkbreherji, in sicer iz gole zagrizene mrznje do tega, da bi stavka, ki so jo začeli v socialistični organizaciji organizirani pomočniki, uspela. Ti štrajkbreherji so šli v svojem bratomornem sovraštvu celo tako daleč, da delodajalce podpirajo z denarjem svoje lastne organizacije in delajo po 10 in 12 ur na dan menjačjo se pri več delodajalcih. — Ali ni to prežalosten slučaj, ki ga menda še ne pomni zgodovina proletarskega gibanja? Kam pač dovede bratomorni boj, ki ga vzdržujejo in podpirajo — o tem bodimo prepričani — le razni frazerji in hujskači zgolj iz osebnih mrženj in iz osebnih razlogov, nikdar pa ne iz namenov, da bi koristili skupni proletarski stvari!"

Taki slučaji se vedno dogajajo, kadar se vrše med delavstvom frakcijski boji. V Ameriki je sicer nekaj navadnega, da je delavstvo ene unije na stavki, medtem ko člani druge delajo. Ali v deželah, kjer so uni-je zgrajene na razredno zavedni podlagi, so taki čini vredni obžalovanja.

Po "Hrvatskem Glasniku," ki izhaja v Chicagu, ponatiskujemo sledečo vest in komentar omenjenega lista:

"Izbori u Zagrebu. Prema zvaničnom obavještenom uredu SHS u Washingtonu, obavljani su gradski izbori u Zagrebu dne 11. Decembra sa ovim ispatkom:

Hrvatski Blok 36 odbornika, Demokrati 6, Židovi 2, Radnici 2, klerikalci 1, Socijalisti 1, nezavisnjaci 2. Za Hrv. Blok je glasovalo 5000 komunista. (Još nam komunisti dodju pripovijedati da se oni bore za radnikovo materijalno dobro, a ne za praznu politiku. Komunistička je stranka u Jugoslaviji zabranjena. Ali komunisti mogu glasovati za koga hoću. Vi biste mislili da su komunistima ipak najbliži socijalisti, i da će oni njima dati svoje glasove. Komunisti, naprotiv, dadoše svoje glasove kapitalističkim strankama!

Kako će radnici ikad pobjediti kad kod biranja izmedju drugova s kojima se ne slažu i gospode, oni vole gospodi nego li drugovima?")

Prvič, mi ne verjamemo, da je v Zagrebu 5000 komunistov. Ljudje, ki so svoječasno poslali v zagrebški mestni svet komunistično večino, piso bili komunisti, ampak so glasovali zanje radi tega, ker so hoteli s tem označiti svoj protest proti belgradskemu režimu. Isto velja za Macedonce in za Črnogorce, ki so poslali v zbornico tako veliko število komunističnih poslancev. Danes bi glasovali za kako drugo stranko ravno tako, kakor zagrebški volilci za hrvatski blok. Sama nezadovoljnost ne napravi iz ljudi socialistov ali komunistov. Raditega je govorjenje o toliko in toliko komunističnih glasovih, ki so bili oddani za to in to kapitalistično stranko, smešno. Glasovali so nasprotno socialistom, ker jim je bližje šovinistično hrvatstvo ka-

kor pa socialistična ideja. Iz mrznje do Srbov so preje glasovali za komuniste. Seveda ne vsi. Med komunisti v Jugoslaviji je mnogo delavcev, ki so se izsolali v socialističnem gibanju. Teh ni v Zagrebu niti od daleč pet tisoč. Ampak interesantno je vendarle to, da je komunistom res bližja vsaka kapitalistična stranka, kakor pa socialistična. V Sloveniji je morda boljše, ali vsaj izgledalo je tako za časa zadnjih občinskih volitev. Morda strasti tam niso tako razpalljene, kakor na Hrvatskem ali v Bosni in v Srbiji. Tudi te rane se bodo morale zaceliti. Kam privede delavsko gibanje nesloga, se vidi ravno v Jugoslaviji, kjer so strokovne in vse druge delavske organizacije tako razrahljane in razdvojene, da so popolnoma brezmočne postaviti se v bran silam reakcije.

Harmonija teorije in harmonija prakse.

Ko je V. redna konvencija S. N. P. J. v Milwaukee sprejela znano Molekovo resolucijo, je imela v mislih dejstvo, da mora uredništvo njenega glasila pomagati pri gradbi politične organizacije mezdnihi sužnje — to je POMAGATI GRADITI SOCIALISTIČNO STRANKO.

V teku vojne so se splošne politične razmere tako zaobrile, da je dotični dokument avtomatično prenehal biti to, kar je bilo v njem zapopadeno in čigar namenu je imel služiti. Vojna je končala in pomen dotičnega dokumenta je zavzel logično zopet svojo vrednost. To je priznala združevalna konvencija v Clevelandu, ko ga je zopet potrdila brez popravka. S tem dejanjem je konvencija priznala, da duh V. redne konvencije še živi, da hoče iti članstvo teh dveh združenih podpornih organizacij po tej poti dalje, in da prevzame vse naloge, ki so v tej resoluciji zapopadene.

Poglejmo, kako se ta resolucija glasi:

RESOLUCIJA

"Člani in članice Slovenske narodne podporne jednote, ki z malimi izjemami tvorimo del meznega delavstva, priznavamo moderno delavsko gibanje na temelju razrednega boja. Zavedamo se, da tvori Jednota s svojo blagajno za bolniško podporo, odpravnino in posmrtnino le odpomoč v skrajni sili. Jednota nudi le začasno pomoč, da se kolikortoliko omili in zmanjša beda naših razrednih bratov in sester.

Priznavamo, da je današnji kapitalistični sistem največ kriv strokovnih bolezni in ponesrečenj pri delu. Kapitalizem, čegar glavni smoter je nagrabiti čimveč profita za lastnike proizvodjalnih sredstev, se ne briga za dobre zdravstvene in varnostne naprave in razmere v delavnicah, tovarnah in v rovi. Posledica tega je, da se dan za dnevom ponavljajo industrialni umori naših bratov; stotine in tisoče delavcev in delavk se telesno pohabi ali zadobi bolezni, ki jih spravijo v prezgodnji grob, njih rodbino pa pahnejo v bedo in pomanjkanje. To pa samo zato, ker kapitalizem smatra zdravlje in življenje delavca cenejšim in manj vrednim, kakor pa nabavo dobrih zdravstvenih in varnostnih naprav pri delu. Delavčeva kri mora biti cena profita.

Priznavamo dalje, da bi se dalo strokovne bolezni in ponesrečbe pri delu že danes omejiti in znižati, ako se v vseh strokah vseh industrij uvedejo dobre zdravstvene in varnostne naprave, katere bi odstranile nevarnost za zdravlje in življenje delavcev. V dosegu tega je pa treba, da se delavci organizirajo politično, strokovno in gospodarsko, da zamorejo delavci izsiliti iz kapitalizma najnujnejši pobojšek in ublažiti si tužne razmere v svojem boju za obstanek. Najbolj potrebna delavcem je pa POLITIČNA ORGANIZACIJA. Ta organizacija, osnovana na temelju razrednega boja, je delavcu glavno orožje, glavno bojno sredstvo, s katerim zamore delavci izvit kapitalizmu iz rok zakonodajno moč; zaobriniti ustroj vlade v svoj prid in sploh spremeniti sedanji sistem izkoriščanja, bedo in industrialnega klanja v sistem blagostanja in svobodo za vse.

Poleg organizacije tvori delavsko časopisje najboljše orožje in boju za osvoboditev proletarijata iz moderne mezdne sužnosti. Delavsko časopisje, ki zastopa načela razrednega boja, razkriva rano današnje bolne družbe in kaže delavcem pot, po kateri jim je treba hoditi, da se čimprej osvobodijo izpod jarma kapitalistične sužnosti.

Zavedujoči se torej teh dejstev, izjavljamo, člani S. N. P. J. in S. D. P. Z. potom svojih zastopnikov zbranih na združevalni konvenciji v Clevelandu, O., da je v interesu vsakega delavca, da se čimprej organizira politično in sicer v socialistični stranki, katera je edina delavska stranka v Zedinjenih Državah in po vsem svetu. Dalje je v interesu članov jednote, da naše Glasilo v tem smislu izobrazuje in budi delavce; prinaša vesti in razprave o političnem gibanju in razrednega stališča in vselej in pri vsaki priliki ZAGOVARJA IN PRIPOROČA SOCIALISTIČNO STRANKO, katera se bori za svetlo bodočnost cele človeške družbe.

Tako se glasi resolucija. Ali resolucija sama na sebi ničesar ne pomeni, če se njen duh in vsebina ne izvaja v praksi, kjerkoli je mogoče.

Uredništvo "Prosvete" je v št. 290 pojasnjevalo članom in čitateljem glasila SNPJ, glede urejevanja lista v smislu novih pravil, ki stopijo z nastopnim letom v veljavo. To je dobro, le da bi se to pojasnilo lahko raztegnilo tudi na gornjo resolucijo, ki se tiče vsekakor v prvi vrsti uredništva "Prosvete". Kot člani imamo vsi enake dolžnosti in pravice v izvrševanju nalog, ki si jih stavimo. Res je, da uredništvu ni treba razglašati, kakšne naloge ima; saj se od njega pričakuje, da jih itak pozna. Vendar je včasih dobro, če se takih vitalnih nalog dotakne, zlasti v času kot je danes. Vzlic temu da ima v izvrševanju nalog vsak član enake dolžnosti in pravice, je na vsezadnje vendar le resnica, da kar se vzgojevalnega dela in taktike tiče, ne more storiti toliko in tako temeljito nihče drugi, kakor ravno uredništvo.

Priznajmo, da je uredništvo "Prosvete" to delo po svoji najboljši moči in po razmerah, ki so obstajale v zadnjih letih, vršilo. In če pravimo, da bi storilo lahko morda več kakor je, pravimo to iz nesebičnih nagibov, ki zahtevajo od nas vseh vedno, da se stori vedno več in več. Take kritike so dobre in jih potrebuje pač vsakdo. Če ne bi bilo kritike, tudi ne bi bilo življenja. Medsebojna kritika brez osebnih mrženj je zdrava, ker je konstruktivna in vsled tega nositeljica uspehov za splošnost. Uredništvo "Prosvete" to samo naglašala in s to izjavo se bo gotovo vsak strinjal.

Interesi članstva združenih podpornih organizacij — v tem slučaju SNPJ in SDPZ — ter interesi članstva Socialistične stranke (J. S. Z.) so eni. To je izraženo v predležeči resoluciji, in kar se politične izobrazbe in organizacije tiče, ne more biti prav nobene dvoma, da je to URADNO STALIŠČE teh dveh združenih podpornih organizacij.

Ko vse to vemo, se moramo ozreti naokrog in pogledati, kakšna je situacija, da vemo, kako moremo delati najspešnejše za dosego ciljev, ki so izraženi v predležeči resoluciji danes.

Kakšna je ta situacija?

Dogajalo se je, dogaja se in dogajalo se bo (zlasti v tem času duševne vzruženosti in želje po hitrih rezultatih ter razglašanja "edino zveličavnih" elementov) sledeče: Tuintam se pojavijo kdove iz kakšnih vzrokov ali motivov kak "progresiven klub" ali skupina, ki se prištevata sama ali pa je prištevata k sebi struja, ki je odgovorna za njen postanek — napr. k S. L. P., k "Prijeteliem Rusije", k "Labor Party" itd. itd. Te skupine se lahko smatrajo za politične ali pa le za dobrodelne svrhe. Nekatere izmed njih čakajo morda kakšne nove politične orientacije — seveda pod vplivi, ki nam ne morejo biti vedno znani — pa tudi če so nam znani, ne izpremeni to znanje na stvari ničesar — in vsi ti elementi si iščejo reklame za svoje različne namene v "Prosveti". To je namreč del njihovega programa, ki jim ga diktirajo tisti, ki so za njimi. Vse to pomeni — zlasti kadar se izražanje dotika taktike — naruševanje nalog in ciljev, ki so zapodeni v predležeči resoluciji. To mora biti jasno vsakemu, kdor ni slep ali noče prezirati dejstev namenoma.

Kaj ima slediti iz tega?

Nova pravila dajejo članom združene Jednote svobodo izražanja o filozofičnih nazorih. Nekateri nazori

se bodo dotikali brezdvomno tudi taktike, in kadar se to dogaja, se prične naruševanje nalog, ki so zapodene v predležeči resoluciji. Tukaj nastane meja. Pravila dajejo članstvu pravico izražanja o splošnih nazorih, resolucija pa odreja taktiko in varuje uredništvo "Prosvete" pred invazijo elementov, ki bi hoteli odrediti novo taktiko, dokler je predležeča resolucija v veljavi. To se pravi: pisati o socializmu kot nauku in ga pobijati, je dovoljeno; toda pisati kako "neizmotljiva" ali "prava" je le ta in ta stranka, ni dovoljeno, ker to stališče odreja ta resolucija.

S tem seveda ni rečeno, da je to stališče za vedno nepremakljivo. Nikakor ne! Morda pride čas, ko zavzame jugoslovansko — v tem slučaju slovensko delavstvo — organizirano v J. S. Z. — to delavstvo je namreč zrcalo politične orientacije med nami — drugačno taktično stališče, in ko ga zavzame, bo to stališče gotovo razglašeno. S tem mislimo na nove politične orientacije, ki pridejo iz socialistične stranke ali pa izven nje. Ali danes je njegovo načelno in taktično stališče to, ki se izraža v gornji resoluciji.

Kot tujezemci namreč ne moremo odrediti ameriškega delavstva, kakšno stališče ima zavzemati glede taktike, marveč sprejemamo več ali manj tisto, ki izhaja iz kongregacij ameriških pol. in gospodarskih faktorjev. Ampak med tem ko se to vrši, nemoremo čakati s prekrižanimi rokami na rezultat, prezirajoč to kar je danes, češ, ker je kaos splošen in iščejo vsi šele orientacije, pa še mi molčimo o svoji stranki, katere taktiko smo sprejeli za svojo. Politične stranke se lahko v svoji taktiki od časa do časa motijo, a s tem vendar še ni rečeno, da ne morejo svoje taktike popraviti in se prilagoditi razmeram, ki nastajajo in zahtevajo nove orientacije in nove taktike. Vse to se vrši potom razprav in končno na zborih, med tem ko gre naše delo za pridobivanje novih članov in pojačanje organizacije naprej. Pri temu delu mora biti naša stvar tako jaka, da prenese lahko vsako kritiko. Če je nemore, je to znamenje, da je naša stvar zanič in nje propast je potem itak neizogibna. S tem je stvar za nas jasna.

Svojo taktiko in svoje načelo glede socializma poznamo, ker se izraža v predležeči resoluciji. Ali kakor že rečeno; sama resolucija brez našega prizadevanja, da se njena vsebina izvaja praktično — plus tega kar prinaša seboj čas glede na izpremembe te taktike — nič ne pomeni. In tukaj nastopi urednikova beseda, da pri vsaki priliki zagovarja ne le socializem kot nauk, ampak tudi SOCIALISTIČNO STRANKO in nje del J. S. Z. Pri temu delu želi članstvo J. S. Z. brezdvomno, da obstaja med to organizacijo in združeno podporno organizacijo SNPJ in SDPZ. največja harmonija in kooperacija; kajti le iz ko-operacije obeh navedenih faktorjev je mogoče ustvariti intimne odnose med članstvom ene in druge organizacije in s tem pospešiti rezultate nalog in ciljev, ki so zapodeni v predležeči resoluciji.

Članstvo obeh združenih podpornih organizacij je izreklo harmonijo glede priznanja razrednega boja in pod katero politično stranko naj se ta boj vrši. Dolžnost funkcionarjev pri vseh prizadetih organizacijah pa je, da se to duševno ali teoretično harmonijo praktično izvaja.

Če bomo vršili to delo harmonično, se nam ni treba bati, da doživimo kaos v lastnih vrstah. Poleg tega smo lahko prepričani, da bodo vzele na ta način vse forme slučajno novih orientacij ali novih organizmov, svoj normalni tir.

Frank Petrich, član SNPJ in JSZ.

Dobiček Kruppovih tovarn v Essenu, Nemčija, je znašal za leto 1920-1921 do osemindeset milijonov mark. Plačani sta bili dve dividendi, prva 4 in druga 6 odstotkov. Družba bo zvišala glavnico (kapital) do 250.000.000 mark. Pred vojno in med vojno se je v Kruppovih tovarnah izdelovala municija. Sedaj se izdeluje v njih lokomotive in razni drugi stroji, in tako služijo je tovarne končno koristnemu obratu. Ko se jih bo prenehalo obratovati za profit posameznikom, ampak le za koristi splošnosti, bodo znamenite Kruppove tovarne služile popolnoma ljudstvu.

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

Dopisi.

SODRUG LEOPOLD PODGORŠEK SMRTNO PONESREČIL.

DETROIT, MICH. — V ponedeljek dne 5. decembra je dohitela smrt našega sodruga Leopolda Podgorškega.

Kakor sem čul od ljudi, ki so poizvedovali o nesrečnem dogodku, se je pripetil nekako takole: L. Podgoršek se je sprehajal po Fordovi ulici, nato je hotel preiti na drugo strano ulice, toda v tem hipu pridrvi poulična kara, ki ga je na mestu usmrtila. To je vse, kar sem mogel jaz zvedeti o dogodku od ljudi, ki tudi sami niso bili priča temu žalostnemu prizoru, tukajšnje časopisje pa je tudi samo ugibalo.

Sodrug Andrej Šemrov, tajnik društva Zveza Detroitških Slovencev, št. 121, SNPJ., je dal prepeljati truplo v prostore slov. socialističnega kluba, kjer je ležalo eno noč.

Klub št. 114, JSZ, mu je položil na krsto lep venec z napisom na rdečem traku: "Hvala Ti, borec!" Da, hvala Ti, dragi pokojnik, za vse tvoje delo, katerega si vršil z nami za skupno stvar.

Lep je bil tudi venec, ki ga je položilo društvo 121, SNPJ., kakor tudi venci sestre in prijateljev. Krsta je bila okrašena s cvetjem in vencem.

V soboto se je vršil civilen pogreb, pravi izraz delavskega bratskega žalja. Pri odprtem grobu je čital nagrobni govor sodrug Math Urbas, predsednik društva Zveza Detroitških Slovencev, št. 121, SNPJ., s tako razločnim, globokim naglašanjem besed, da so se vsem orosile oči. On sam je ihtel. V imenu kluba št. 114, JSZ, sem izpregovoril jaz par besedi pokojnemu v zadnji pozdrav.

Leopold Podgoršek je bil rojen 16. novembra 1887 v Zgornjem Gamelnu, Smartno pri Ljubljani. V Ameriki je bil osem let. Tu zapušča sestro, omoženo Mary Skalar, stanujočo na Ely, Minn. Drugih bližnjih sorodnikov ni imel tukaj, niti ne v starem kraju.

Bil je štiri leta agilen član kluba št. 114, JSZ., ter član društva št. 121, SNPJ. Velika udeležba pogreba je bila živ dokaz, da je bil pokojnik priljubljen pri vseh, ki so ga poznali.

Sodrug, zapustil si nas same v svetem boju zoper sistem, proti kateremu si se tako vztrajno bojeval. Obhlajljamo ti, da bomo nadaljevali ta boj, dokler ne pridemo za teboj in se združimo pri počitku v materi zemlji. In ostali bodo drugi, ki bodo nadaljevali naš boj. — Organizator.

TAKO SO NAPREDNI.

SPRINGFIELD, ILL. — Mislim, da ne bo škodilo, če se bi pričelo iz naselbin dopisovati ne samo kako smo napredni, ampak tudi, kako smo nazadnjaški. Če bomo govorili samo o napredku, se bomo sami sebe hipnotizirali, da bomo res verjeli. Nimam navade dopisovati v Proletarca, pa tudi v druge liste ne. Ampak pogrela me je neka stvar, ki jo bom omenil, in ta mi je porinila pero v roke.

Dne 18. decembra se je tu vršila seja društva S. N. P. J. Prečitano je bilo pismo iz urada JSZ., tika-joče se pomožne izobraževalne akcije Jugoslovanske socialistične zveze. Na sejo so prišli tudi člani, ki jih ni videti na sejah po več mesecev, med njimi veliko tistih, ki delajo vsak dan. Ko je prišlo pismo na razpravo, so se ti ljudje izražali tako, da sem se čudil, kako je mogoče ljudem z zdravimi možgani pogrevati take fraze v pobujanju socialističnih akcij. "Mi ne bomo podpirali čikaških debeluhov", so povdarjali eni. Drugi so pripovedovali, da socializem ne pomaga ljudem v slučaju bolezni, torej čemu bi ga podpirali. Že to, da primerjajo socialistično organizacijo podpor- nim društvom, dokazuje, kaka praznота vlada v njihovih glavah. Med temi ljudmi najdete take, ki vam bodo ob gotovih priložnostih zatrjevali, da so najbolj-

ši socialisti, da ne hodijo v cerkev in da sovražijo farje. To je njihov "socializem". Za "munšajn" in za druge nepotrebne stvari imajo denar, za organizacijo, ki vojuje delavski boj, nimajo niti tri cente na mesec.

Ker ne maram delati krivice vsemu društvu, moram priznati, da je za propozicijo eksekutive JSZ. glasovalo 34 članov, proti pa 54. Glasovanje je bilo tajno. Morda to poročilo nekaterim v tej naselbini ne bo ugajalo, ampak jaz se nisem mogel strpeti, da ga ne bi napisal. Tisti, ki delujejo za našo stvar, nimajo vzroka, da bi se jezili nad tem dopisom. Tiste, ki nam nasprotujejo in nas ovirajo pri delu za socializem, pa je treba pokazati javnosti take kot so.

Član SNPJ.

VSİ SO NEZADOVOLJNI.

BANNOCK, O. — Agitirati za delavski tisk je težava stvar; to je bilo že tolikokrat povedano, pa vendar ponavljamo to resnici vedno naprej, ker je bridka resnica. Če ne bi bilo te težave, bi šel napredek mnogo hitreje naprej.

V tem okolišu je le malo Slovencev. Vsi so nezadovoljni ker se slabo dela, k večjemu od dva do tri dni v tednu, nekaj rogov pa sploh ne obratuje. Dasi so ljudje nezadovoljni, četudi vedo, da je v sistemu nekaj napačnega, vendar odmajujejo z glavo in se izgovarjajo, kadar se jim prigovarja, naj se naroče na socialistične liste. Brezbrižnost je velika, jeze pa še več toda z jezo se ne opravi ničesar proti kapitalizmu.

Telebanov dopis v 744. številu je zelo dobro pogodil duševno zmenšnjavo med našim delavstvom. Morda bodo take slike ljudem kaj pomagale.

Jaz sem za sedanjo obliko Proletarca, ker je pravna za hraniti in za vezbo. Tudi nekaj drugih tukajšnjih čitateljev je enakega mnenja. Skleпам, da je večina čitateljev zato, da se listu ohrani sedanjo formo. Sicer je res, da bi se razsoden čitatelj ne smel ozirati na obliko lista, ampak na čtivo, ki ga prinaša. To je glavno. Toda ravno radi čtiva, ki ga ima Proletarec, je priporočljivo, da obdrži obliko kakor jo ima sedaj.

Ljudje, ki še niso spregledali, iščejo izgovore, pa naj bo list tak ali tak, forma velika ali majhna.

Andrew Cerne.

IZ INDIANE.

Ker sem bil odsoten iz naselbine, v kateri stanujem, nisem mogel že preje odgovoriti na apel iz upravnika za nabiranje novih naročnikov Proletarcu in za finančno pomoč socialističnemu tisku. V tem kraju, kjer sem sedaj, ne poznam Slovencev, vem pa, da jih je precej; mogoče sem jaz edini naročnik Proletarca v naselbini. Ker sem takorekoč tujec, mi bo težko pridobiti kaj novih naročnikov. Glede forme Proletarca je meni vseeno, da li mu jo spremenite ali ne. Vse, kar bi priporočal je, da bi Proletarec izhajal dvakrat na teden, če bi se moglo na kak način urediti, da bi bilo v ta namen dovolj gmotnih sredstev.

Jaz sem pravzaprav na potovanju, oziroma bil sem. Iz enega kraja v drugega, povsod slabo, nič dela in polno brezposelnih. Industrialna kriza je, kakor ti-soče drugih, tudi mene pognala šteti železniške prage. Potuješ na ta način in upaš, da boš tu ali tam našel kakega kupca delavskih rok in ti bo dal delo. Res, tam gori na severu se je moja želja izpolnila. Predno se z delodajalcem domeniva, kedaj da naj pričnem službo, ga še vprašam, koliko bo plačal za delo, ki ga bi imel opravljati. "Dvesto štirideset centov na dan," je bil odgovor. "Nothing doing mister," sem odvrnil. Za tako plačo še nisem napredal. Pristavil je nato, da ne more pomagati, in jaz sem dodal, da jaz tudi ne, pa sva šla vsak svojo stran. — Tako sramotna plača ne zadostuje niti za samca, kaj šele za družinskega očeta.

ta. Dobival bi okoli \$60 mesečno. Hrana stane \$40, polična kara 16c dnevno, koliko še ostane? Od kje naj dobi sredstva za nabavljanje obleke in drugih nujnih potrebščin? O duševnem razvedrilu pri taki plači ni govora. Kje naj dobi denar za koristne časopise? To je sužnost, in čas bi bil, da bi žnjo obračunali.

Taka je gospa "Normalnost", ki jo je delavstvu o-betal Harding pred predsedniškimi volitvami. Miljo-ni delavcev so glasovali zanj, v upanju, da jim bo za-sigural za nadaljna štiri leta natlačen "lonč-boket". Dogodilo se je obratno. Lonč-boketi stojijo prazni po policah, delavci imajo prazne žepe in moledujejo za delo, kapitalisti pa si manejo roke: "Ali vas imamo zopet enkrat v naših rokah! Kje je sedaj vaša ošab-nost, kaj?" Svoje biče vihte, delavci pa se pripogibajo, prenašajo udarce in ničesar ne store, da se otresejo pijavk.

Godi se, kakor piše Pikolo:

Delaj luknje na pasu, da se boš stiskal v tej brez-poselnosti, pa ti bo odleglo. Pri tem pa se tolaži, da je vsakemu dana prilika postati milijonar.

Harding je pozabil na obljube. Ne briga se za de-lavstvo, ki ga je izvolilo in ko ne bi bili tako zaslep-ljeni, bi morali vedeti, da ni nikdar mislil delovati za delavske interese. Njegove misli so bile na Kitajskem in drugih krajih, v katerih delajo dobiček ameriški kapitalisti. Hardingova vlada mora varovati kapita-liste pred konkurenco tujih kapitalistov; kaj so njemu delavci? Nič. Če postanejo močni, kakor so v Rusiji, tedaj se on briga zanje na način, da bi jim rad odvzel moč, ker se ne strinja z njihovim načinom vladanja. Harding je na trotarijo in za diktaturo trotarije ter proti delavstvu. Pred predsedniškimi volitvami sem mnogokrat čul, ko so se delavci pogovarjali, da bo sre-ča, če bo Harding izvoljen, kajti republikanci bodo ohranili dobre čase v deželi. Kdor bi jim takrat zat-rjeval obratno, bi se mu smejali. Socialistični listi so vedno pisali, da pride kriza, ne zato, ker je pred-sednik Peter ali Pavel, ampak zato, ker živimo v kapita-lističnemu sistemu, ki povzroča krize. Ljudje ne po-znajo kapitalističnega sistema in nimajo nobenega pojma o socializmu, ker so zavedeni od klerikalne in kapitalistične poneumnjevalne vzgoje. Ti ljudje so cokolja napredku. V delavskih vrstah je še veliko sle-pote, čeprav bomo čez par dni pisali 1922, ki pome-ni, da živimo v "civilizaciji". Socialistični list je res najboljše zdravilo zoper možgansko slepoto, ampak nesreča je, da ga niti deset odstotkov proletarcev ne rabi, to je, zelo majhen odstotek delavcev čita socialis-tične liste. Socialisti in komunisti se na vse načine trudijo, da bi iztrebili to bolezen. Komunisti so obu-pali, da bi mogli kmalo iztrgati delavstvo iz kremp-ljev ignorance. Tako mi je pripovedoval en pripad-nik dotične stranke. Dejal je, da je bil tudi on v socia-listični stranki in poskušal kakor jaz voditi delavce na pot socializma, toda ves trud je bil zamanj. Ob ne-ki priliki je hotel prečitati po večerji par dobrih člankov svojim sostanovalcem. Komaj je pričel čita-ti, jo je eden odkuril, kmalo za njim je odšel drugi, tretji je pričel dremati in četrty se je igral s kartami. Taki neuspehi so ga oplašali in ne verjame, da se bo dalo z vzgojo kedaj kaj doseči. Edino upanje ima še vedno v komunistični stranki, ki bo, kadar postane dovolj močna, osvobodila proletarijat. Socialisti so po-njegovem mnenju prepočasni in to je vzrok, da so mnogi zapustili njihovo stranko. Pravil je, da so socia-listi proti orožju in če bi prišlo do revolucije, bi bili socialisti proti. Če bi se v Rusiji ne poslužili oro-žja, ne bi imeli delavske republike. Ko je Lenin prišel med ruske revolucionarje, jim je dejal, "knjige na stran, pa puške v roke." In tako se je dogodilo, da je sedem sto tisoč organiziranih komunistov ustrezovalo 160 milijonov ruskega anaroda. Dejal sem mu, če se ve za boljšo pot v socializem, naj se gre kar naprej po nji do cilja.

Kar se vzgoje tiče, vem sam, da so velikanske te-žave, ker imam izkušnje. V naselbini, kjer sem živel preje, sem skušal ustanoviti socialistični klub, toda ni-sem uspel, pač pa sem si nakopal še mržnjo od tamoš-njih slovenskih delavcev. Jaz pa sem imel delo, stroš-ke, in trudne pete. To so bili rezultati mojega priza-devanja. Vam, da so po drugih naselbinah razmere za agitacijo ugodnejše, vendar pa je duševne zaostal-osti in nezavednosti povsod dovolj.

V "Proletarcu" čitam, da komunisti okoli Znanja ruvarijo proti Proletarcu. Moje mnenje je, da izvira ta boj le od strani uredniške klike. "Znanje", ki je njihovo glasilo, nosi vendar poziv: "Delavci vsega sve-ta, združite se!" Čemu naj potem dela proti temu ges-lu? Njih cilj je ugonobiti kapitalistični sistem in ga nadomestiti s socialističnim; cilj njih in socialistov je torej eden, zakaj je potem treba napadov?

Nedavno sem imel priliko slišati znanega delav-skega govornika W. Z. Fosterja, ki je nastopil na tu-kajšnjem shodu v prid pomožni akciji za sovjetsko Ru-sijo. Govoril je nad dve uri. "Prosveta" je poročala, da je bil shod od policije ustavljen, kar ni res. Resni-ca je, da je proti koncu Fosterjevega govora eden taj-nih policajev dejal polega Fosterja sedečemu govorni-ku, naj Fosterja posvari, da ne bo govoril preveč hujs-kajoče. Foster je z govorom nadaljeval in pripovedo-val o učinkih blokade kapitalističnih držav, ki so za-krivile, da je rusko ekonomsko življenje v tako slabe-mu stanju. Apeliral je na navzoče, naj pomagajo so-vjetski Rusiji v njeni sedanji krizi, v katero jo je pri-vedla suša in blokada ter sedemletna vojna. Ker nisea pisatelj, ne morem bolje opisati Fosterjevega govora. Omenim naj še, da ko ga je predsednik shoda pred-stavil, je dobil od navzočega občinstva dalj časa tra-jajoči aplavz, tako da ga je moral predsednik že po-svariti, da je ploskanja dovolj.

Takih mož bi bilo treba več v delavskih vrstah. Nabralo se je \$268 za beedne v Rusiji. Zatem je nasto-pil neki govornik iz Chicaga, ki se ni dosti oziral na navzočo policijo. Povedal je, da nam policija ne bo mogla zabraniti govoriti resnice o rdeči armadi, niti nam ne bo mogla preprečiti nadaljevanja naše poti. Odveden je bil na policijsko postajo, kjer je moral ob-ljubiti, da ne pride več v to mesto propagirati bolj-ševizma. — F. S.

(Gornji dopis je edin tistih, ki podaja sliko, koli-ko nasprotujočih se pojmov prevladuje med delav-stvom. Vzgoja je prepočasna, in z njo ne bomo nikdar ničesar dosegli, je trdil dopisniku neki pristaš komu-nistične struje. Ampak on upa, da bo komunistična stranka postala dovolj močna izvesti revolucijo. Kako bo ona dobila moč? Ali ne gredo komunisti na ista pota taktike, kakor se jih poslužujejo socialistične stran-ke? V svojih zadnjih proglasih sploh ne govorje drugega kakor o vzgojevanju delavstva. Napredek je počasen in zato bi ga radi s kakimi drugimi sredstvi pospešili. Z revolucijami? Da, z revolucijami, toda kje pa so mase, ki jo bodo izvedle? Koncem dopisa omenja F. S., da se neki govornik ni ustrašil policije, pa je ne-usmisleno bičal današnji sistem in z revolucionar-nimi besedami izrekal grožnje napram kapitalizmu. Kaj se je zgodilo? "Bil je odveden na policijo, kjer je moral obljubiti, da se več ne povrne v to mesto." Kaj ti koristijo grožnje, če nimas moči, da jih izvedeš. Fraze, "socialisti so proti orožju," so plod propagan-de proti socializmu. Socialistov v primeri s številom ameriškega delavstva ni mnogo. Kljub temu nastopa-jo nekateri vročerkvneži tako, kakor da so socialisti krivi, da še ni prišlo do revolucije. Ako bi naše de-lavstvo nekoliko paznejše čitalo Proletarca, bi mnogo bolj razumelo razredni boj in pota ter sredstva, ki se jih je treba posluževati v tem boju. — Ured.)

TELEBANOV DOPIS.

MOONSHINE CITY, KOKOKOLA. — Vedno sem bil mnenja, da dobro pišem kar pišem. Mislim sem celo, da ljudje moje dopise čitajo, toda moj prijatelj John Yerar pravi, da se nihče ne zmeni za take neumnosti. Uredništvu svetuje, naj vrže moje reči tja kamor spa-dajo. Ni lepo hujskati uredništvo zoper mene, saj mi tako ni naklonjeno.

Hotel sem se prepričati, kako pišejo drugi dopis-niki. Vzel sem v roke najnaprednejši list v Kokokoli in našel sem v njem tale dopis:

S trgovskega pota. — Vreme je v teh hribovitih krajih zelo čudno, po zimi sneg in mraz, po letu pa vroče. Ko sem bil na Češkem je bilo drugače itd. — Ko smo odkrivali Prešernov spomenik v Ljubljani, je bilo zelo vroče in vsi smo bili navdušeni itd. — Spom-nil sem se mojega prijatelja na zapadu, ki počiva v hladni grudi že pet let itd. — Praviijo, da je sodrug Evstahij Kristijan prišel iz starega kraja v belih hla-

čah in s slamnikom na glavi; ej, to ti je cel diplomat itd. Če bi bil on res sodrug, bi moral priti v škornjih in mesto belih nogavic bi moral imeti "fece", ali pa vsaj ovseno slamo itd. Evstahij Kristijan se je zelo spremenil. Od zadnjega leta je za eno leto starejši itd. Ampak v starem kraju bi bilo lahko drugače itd. Kaj pa mislijo sodrugi, če bodo pričeli nositi bele hlače in slamnike? Kdo bo pa delal in kupoval od nas trgovcev? Kdor je sodrug, mora po mojem mnenju trdo delati, hraniti, nič čitati razun moje dopise, sovražiti Snelerja, Kazimirja in Zupana, kadar jih jaz sovražim in jih ljubiti kadar jih jaz ljubim itd. Za sodruga so črne srajce ob delavnih popolnoma dobre. Jaz največkrat sploh nimam nobene srajce, ampak samo bel naprsnik, katerga si denem pod telovnik. Ta je potreben, da imam kam pripeti svoj ovratnik, sodrugom pa ovratnika še treba ni pa tudi frančiškanom ne itd. Rojaki na potu so zelo napredni, ker gredo vedno naprej. K društvom spadajo v različne kraje itd. — *Matija Pogorelec.*

Kaj misli prijatelj Yerar iz Girarda o tem dopisu? Meni ne ugaja, ampak mora biti dober, sicer bi ne bil priobčen v tako naprednem listu.

Tu je še eden:

Bootleggettownt. — Reči moram, dragi gospod urednik, da mi gre agitacija za vaš najboljši katoliški list precej dobro od rok. V enem tednu sem dobil dva polletna naročnika, kar je velikanski uspeh za širjenje katoliške misli v Kokokoli. V Bootleggettowntu sem bil od gospe Klepetec zelo prijazno sprejet. Dali so mi jesti in piti kolikor sem hotel, pa tudi prenočišče sem dobil v njeni hiši. Zelo me je razveselilo, ko sem videl, da ima stene okrašene s slikami svetnikov in svetnic in da molijo pred jedjo in po jedi. Za njeno gostoljubnost se ji na vse pretege zahvalujem. Naj ji tudi Bog stotero poplača, kajti jaz ji ne bom. Vse, kar sem ji pripravljen dati, je zahvala. Nadalje se lepo zahvaljujem Rev. M. Bilbanu za prijazen sprejem, dobro vino in za kos okusne srne. To ti je bila postrežba, da vam pravim! Vsa čast dobremu župniku in še boljši njegovi kuharici. Delavske razmere so tudi tukaj slabe kakor povsod. Ljudje čakajo boljših časov. Saj je najboljšje; čemu pa bi ljudje hodili do boljših časov? Prilagodnejše je, da lepo sede doma, čitajo naš nadvse katoliški list in čakajo. Ko se bodo dobri časi naveličali biti sami, bodo prišli v naše naselbine in razveselili njih prebivalstvo s svojim posetom. Meni ne gre preslabo. Pri dobrih katoliških rojakihi jem in pijem. Ni mi ravno za pijačo, ampak povem vam, da je tu jeruša, vina, sadjeveca in drugih močnih pijač toliko, da se pije ob vsaki priliki. Mene bodo napravili tu še za pijanca. Dragi gospod urednik, tudi vam bi se ga prileglo kak glazek. Upam, da ga vam kaj pošljejo. — *Leonidas Mladičević.*

Tudi ta dopis se mi ne dopade, ampak urednik, kateremu je bil poslan, je odgovoril pismeno sledeče: "Bravo, Leonidas, le tako naprej! Rev. Bilban je tudi nam poslal kos srne, za kar naj ga Bog živi! Seveda, da ne trpimo žeje. Vedno nam kdo kaj pošlje. Bog poplačaj! Oglasite se še kaj, in tudi drugim povejte, da naj dopisujejo. Pojasnite ljudem, da jih naj nikar ne strahši, ako ne znajo dobro pisati. Da nam le pošljejo nekoliko čačk, in pa da podpišejo svoje ime, dopis bomo že mi spisali, pa še kako! Naši dopisi so v ponos dopisnikom, ker naredo med ljudmi utis, da znajo res pisati, sploh, da nekaj znajo. V resnici komaj podpišejo svoje ime. To naj ostane med nama. Glede naročnikov bi vam priporočili, da nam pošljete vsaj tri na teden. Res, da sta dva nova naročnika na teden velikanski uspeh, ampak trije bi pomenili že ogromen uspeh. Končno Vam priporočam, da pohvalite vsako gospodinjico in vsakega župnika, kjer boste zastoj jedli in pili. Gotovo je Vam znano, da se je ta način zahvaljevanja dobro izplačal nekemu brezverskemu zlatarju, ki je končno postal že tako rejen, da se je moral vozariti okoli z nekim polomljenim zrakoplovom. Poslužite se njegove taktike, pa boste dobro izhajali in če se vam posreči, boste nam lahko nekoliko popustili na plači in proviziji. — Bog z Vami in na vseh vaših potih naj Vam da svoj blagoslov. — Za uredništvo "Katoliške Lanterne", Račičević, Kazimirjev namestnik.

To pismo mi je prišlo v roke, ker dela moja ljubica v uredništvu "Katoliške Lanterne" in mi vedno postreže s kakimi informacijami.

Ko sem prečital še nekaj drugih takih dopisov v naprednih in katoliških listih, sem spoznal, da so bili moji dopisi res neumni, ampak da kljub temu nisem najneumnejši izmed dopisnikov v Kokokoli. Moja tovarišija je velika in zato me ni prav nič stram.

Kozma Teleban.

Frank Mladič.

Dne 23. decembra je umrl v South Chicagi Frank Mladič; znan vsem starejšim slovenskim naseljencem v Chicagi in mnogim, ki so prihajali pred leti v Chicago.

Pokojni Frank Mladič je bil svoja leta zelo aktiven v socialističnem gibanju med slovenskim delavstvom v Zedinjenih državah. Njegova požrtvovalnost je mnogo pripomogla, da se je socialistična organizacija slovenskega delavstva in njegovo glasilo Proletarec tako bujno razvijalo za takratne razmere. To je bilo pred štirinajstimi leti, ko je bila masam naših naseljencev socialistična ideja še povsem neznana stvar. Ko je leta 1908 Proletarec postal tednik, je dal Frank Mladič na razpolago svoje prostore uredništvu in upravnistvu Proletarca.

V zgodovini socialističnega gibanja med slovenskim delavstvom v Ameriki ima Frank Mladič častno mesto. Poznejša leta je vsled posebnih razmer prenehala njegova aktivnost, toda to ne izbrisalo njegovih zaslug prva leta, ko se je pričela dvigati naša socialistična stavba.

Pokojni Mladič je bil doma iz Žuženberka na Dolenjskem. V Ameriki je bival 24 let. Umrl je v starosti 48 let. Izvrševal je pekovsko obrt. Zapušča sorogo, pet otrok in štiri brate.

Sorodnikom in prijateljem pokojnika izrekamo naše sožalje.

Z.

Iz upravnistva.

Ker bomo z Novim letom ustavili list vsem, ki niso obnovili naročnino, naj jo vsakdo, ki hoče redno prejemati list, poravnava kakor hitro mogoče.

Na naše zadnje tirjatve so se naročniki zelo povoljno odzvali, kar je znamenje, da jim list ugaja in bodo ostali njegovi naročniki. Nekateri so nam sporočili, da jim je vsled brezposelnosti nemogoče obnoviti naročnino, pa žele, da naj jih počakamo, kajti lista ne bi radi pustili; obljubljajo plačati, kakor hitro bodo mogli. Mi vsem takim ustrezemo, toda ker je treba nam plačevati račune v tiskarni, apeliramo na tiste, ki lahko plačajo, naj ne odlašajo z naročnino. Ob enem ne zamudite izrabiti nobene prilike, ki se vam nudi za nabiranje naročnikov Proletarca.

Ker z novim letom Proletarec preneha biti glasilo SDPZ., ki se bomo popolnoma združila s SNPJ, bomo ustavili pošiljanje lista društvenim tajnikom in gl. odbornikom. Upamo, da ne bodo pustili lista, ampak nam bodo poslali naročnino, da jim bomo list lahko še v nadalje pošiljali.

Iz Springfielda nam poročajo, da je naš agitator za razširjenje Proletarca sodrug Frank Čopi nevarno bolan. Želimo, da čimprej zopet okreva.

Sod. Joseph Ivec, Highland Park, Mich., piše med drugim: "Vsled bolezni, ki me ima v krempljih že par mesecev, mi je nemogoče kaj poagitrirati za list. Pošiljam \$2.50 za obnovev naročnine in \$1 listu v podporo.

Kar se tiče forme, sem jaz za staro obliko, ne radi moje osebe, kajti kot tak nimam ničesar proti sedanjji, ampak radi tega, da bomo imeli ložjo agitacijo za pridobivanje novih naročnikov. Število naročnikov je treba vsekakor pomnožiti, da se zmanjša vedni deficit pri listu. Tudi drugim naročnikom Proletarca priporočam, naj insistirajo za spremenitev forme Proletarca, kakor je bila do leta 1919. Mi hočemo, da bo list napredoval in se širil, in v ta namen se je treba poslužiti vseh mogočih sredstev. Eno teh je spremenitev forme Proletarca."

Alois Grebenak, Harrisburg, Ill. piše: "Društvo Kras, št. 156, SNPJ, je pristopilo k pomožni izobraževalni akciji J. S. Z. — Za Proletarca v tej naselbini ni mogoče mnogo storiti vsled malega števila Slovencev, in pa vsled brezposelnosti. Delamo le po en dan v tednu, k večjemu po dva. To traja že leto dni.

Sedanja oblika lista mi poponoma ugaja. List je ložje hraniti kot navadne časopise in vedno je dobro, da človek hrani kak list, na katerega je naročen, da vanj lahko pogleda pozneje čase. Le nekaj bi vam priporočil: Po možnosti priobčujte v Proletarcu tudi kaj humorističnega gradiva, ne radi mene, ampak v prid agitaciji za Proletarca."

Na več vprašanj odgovarjamo, da imamo trdo vezan koledar še v zalogi. Vezba je zelo lična, in kdor Koledarja letnik 1922 še nima, naj si ga naroči. Stane trdo vezan en dolar, mehko vezan 75c. Kritiki soglašajo, da je gradivo izabrano in da so slike v tem koledarju zelo krasne.

Sedaj, ko so tu zimski večeri, sezite po naših knjigah. Priporočamo, da si nabavite Cankarjeve knjige. Zelo zanimiva povest iz vojnih časov je Vladimir Levstikova "Gadje gnezdo". Kadar boste naročili knjige, ne pozabite naročiti "Pravljice", katere je spisal Oskar Wilde. Prepričani smo, da vam bodo ugajale. Anatole France, slavni francoski pisatelj, ki je dobil letošnjo Nobelovo nagrado za literaturo, je spisal med drugim povest "Kuhinja pri kraljici gosji nožici." Ako jo še nimate, jo naročite. Prečitajte naš cenik knjig na zadnji strani.

Naše cene knjigam so zmerne. Ni res, kakor je trdil neki dopisnik, da se dobre knjige iz starega kraja po par centov, tu pa jih prodajamo po dolarju. Ljubljanske knjigotržnice imajo za inozemstvo višje cene za knjige kakor pa za domači trg. Poleg tega imamo prevozne stroške. Pri pošiljanju in vednemu prekladanju se mnogo knjig pokvari, katere moramo mi plačati, toda ker so poškodovane, jih moramo zavreči. Za nas to pomeni izgubo dotičnih knjig, ki se more pokriti iz prodaje ostalih. Za ne posebno veliko pošiljatev knjig, ki smo jo prejeli zadnje čase, so znašali samo prevozni stroški \$60.00; za neko drugo pošiljatev, ki smo jo dobili preje, so bili prevozni stroški okoli sto dolarjev. Naš namen je širiti dobro literaturo med ljudstvo, toda pri tem se moramo toliko zasigurati, da pri prodaji knjig ne delamo izgubo. Gotove vrste knjige, katerih so nam poslali iz starega kraja po več sto iztisov, se počasi prodajajo. Za nas pomeni taka zaloga mrtev kapital. Vzeto v poštev, da imamo s knjigami delo, riskiranje, pošiljalne stroške, stroške za oglašanjem, itd., bo lahko vsakdo razvidel, da je na dobiček zelo majhen, če ga koncem konca sploh kaj bo. In kar je dobička, se ga porabi za širjenje naše socialistične literature. Proletarec ni privatno podjetje in ako se s prodajo knjig, koledarja itd. napravi kak dobiček, ne gre v žepe posameznikov, ampak za socialistično propagando. Vpošteвайте to in naročajte knjige od nas in priporočite našo književno zalogo tudi drugim.

"Dva svetova"; "V nedeljo zjutraj"; "Damoklejev meč".

V nedeljo 18. decembra je vzpizorilo Slov. dramatično društvo v Chicagi gori omenjene igre v dvorani Č. S. P. S. na 18. cesti. Dosedaj se je dramatično društvo držalo stare navade, da je popoldne vpizorilo igro, oziroma igre, zvečer pa je bila na sporedu plesna veselica. Za eksperiment se je to pot vpizorilo samo igre, opustilo pa se je običajni ples. Vzrok je bil menda v tem, da dajo plesne veselice mnogo dela, pa le malo ali nič dobička. In ker je namen Slov. dramatičnega društva v prvi vrsti gojiti slovensko dramatiko, so bile postranske točke izpuščene iz zadnjega programa.

Pričetek programa je bil naznanjen točno ob 8. zvečer. Pričev v zgodovini slovenske dramatike v Chicagi se je zagrinjalo dvignilo ob naznanjenem času. Pisec ne ve za noben slučaj, kjer bi se ob določeni uri res pričela predstava. No, to pot se je. Udeležba ni bila številna. Med čikaškimi Slovenci je zelo veliko mlačnosti za kulturne priredbe. Sploh se jih le maj-

hen del zaveda, kaj so kulturne priredbe, in le malo jih je, ki bi vedeli, koliko truda zahtevajo. Vendar udeležba ni bila slabša, kakor na tistih priredbah dram. društva, na katerih je bil po končanem programu tudi ples.

Prva igra na programu je bila dramatična slika v enem dejanju "Dva svetova". Spisal jo je Engelbert Gangel. Predstavlja duševni boj med starim in novim, med očetom starih nazorov in sinom, navdahnjenim novih idej. Gangel je videl neke eno večjo tovarno, katero slika za črnega zmaja, ki požira in požira, trga in trga delavce. Ameriški Slovenci so že nekako navajeni tega požiranja in trganja, pa se jim tovarne ne zde take strašne pošasti, kakor pa morda ljudem v tistih krajih, kjer se semintja šele zgradi kaka opokarna ali mala jeklarna. Sicer pa, da ne zaidem:

Stankota, starega, izčrpanega tvorniškega delavca je igral Chas. Pogorelec. Priporočal bi mu, naj se v bodoče pazi preveč monotonega izgovarjanja. To je kardinalna napaka, ki se dogaja na vseh naših odrih. Morda vloga zanj ni bila najbolj primerna, vendar pa bi se z malo več vztrajne vaje lahko odvalil te napake. Njegovega sina Jankota je igral Joško Owen. Zdi se mi, da ni pokazal dovolj živahnosti v vlogi, ki mu je drugače pristojala. Stankotovega tovariša Korena je predstavljal Stanko Možina. Jeleno, njegovo hči, je igrala Mrs. Molek. Mae Molek je že večkrat pokazala, da zpa doseči uspeh na dramskem odru. Njena izgovorjava je gladka, s rovdarkom. Toda to pot sem pogrešal v njenih vlogah tiste živahnosti, tiste poglobljenosti v karakter vloge, ki daje prizorom pravo življenje. F. S. Tauchar je igral zdravnika, tistega dobrodušnega zdravnika, kakor ga zahteva vloga. Belo ženo (smrt) je predstavljal Minka Aleš. Njena vloga ni bila dovolj velika, da bi mogli soditi njene sposobnosti na odru. Toda ker jo poznamo iz prejšnjih priredb, vemo, da je ona dobra diletantska moč.

Igra je v splošnem dobro izpadla. Hibe, ki jih opazi kritik, občinstvo, razun malih izjem, sploh ne opazi. Na nekaj bi naše diletante opozarjal. Naučite se vlog čim najboljše. Natančno poznanje vlog daje igralcem sigurnost, katere nimajo, ako se le površno nauče svojih vlog. Človek mora biti samega sebe siguren pri vsakemu nastopu, pa bo gotovo uspel.

Se nekaj. Igra predpisuje šum za odrom; delavstvo se zbira, Janko mu navdušeno govori. Dasiravno je razumljivo, da se govornik ne pomika po ulici naprej, je vendar jasno, da se mora vpizirajati šum za odrom vedno tako, da se čuje v dvoranu kakor da prihaja iz neke daljave vedno bližje in bližje in se potem zopet oddaljuje. Le ta način napravi pravičen efekt.

"V nedeljo zjutraj", komedija v enem dejanju. Koprivca je igral Chas. Pogorelec, njegovo ženo pa Mrs. Frances Tauchar. Razun par manjših napak je bila ta komedija dobro igrana. Pogorelec je dobro pogodil karkater zaspanega, "skrokane" delavca, ki večere presedi pri pijači in kartah, zjutraj se mu pa ne ljubi na delo. Žena ga nabija s copatom, in končno se Koprivec cendar izvleče izpod odeje. Spal v hlačah, v pijanosti prejšnji večer je bil zmoežen sezuti le en čevlji, z drugim je šel spat. Ko se prebudi, mu napravila iskanje čevlja strašanske težave. Enega drži v rokah, enega ima na nogi, kar pa ne čuti. O, ti pijanci! Koprivčevka razsaja na vse pretege, jezi se nad nesrečo, ker je dobila takega moža, on pa rentlač nazaj. V zadnjih sedežih sta sedela mož in žena. "Poglej, pogledj jih no! Ravno tak je kot si ti." "Tiho, šleva!" je bil njegov odgovor. "Ja, saj pravim, kakor da bi igro po tebi spisal; le pogledj se, kakšen si, kar listega na odru pogledj", je hitela ona. "Molči, kramp". Kakor je že navada, so burke za maso privlačnejše, kot drame. In pri tej so se smejali, kolikor so se mogli.

"Damoklejev meč", komedija v enem dejanju. Knjigovozniškega mojstra Damjana Prilepka je igral Fred Zalaznik. Njegova maska se mi je zdela nekoliko pretirana, posebno njegova debelost ni izgledala naravna. Toda vloga je dobro izvršil. Fred ima precej prakse na odru in zanj ni nobena težava igrati vlogo, kakor jo je imel v tej igri. Njegovo ženo Lucijo je igrala Frances Tauchar. O njej le toliko, da je dobro igrala. O Mrs. Taucharjevi se sme reči, da je dobra diletantska moč. Njuno hči Serafino je igrala Mae Molek. Vloga je dobro izvršila. Vajenca Gregca

je igral Stanko Možina. To je bila vloga, ki mu je dobro pristojala in Možina jo je izvršil v zadovoljstvo vseh. Ivana, ki je do ušes zaljubljen v Serafino, je predstavljal Oven.

Če bi se hotelo naštevati pomanjkljivosti posameznih igralcev, bi se jih lahko našlo precej. Toda zelo težko jih je odpraviti že pri prvem nastopu. Ako bi se vsaka igra ponavljala enkrat dvakrat, bi se marsikdo sam odvadil napak, katerih se igralci sami zavedajo. Kajti prvi nastop pred publiko je v resnici le glavna vaja. Jaz sem dobil utis, da je bilo občinstvo z igrami popolnoma zadovoljno. Če so kritiki zadovoljni ali ne, ni toliko važno.

Med presledki je igrala na klavir Miss Mary Dolenz. Ime gospoda, ki jo je spremljal na gosli, mi ni znano. Miss Dolenčeva je zelo dobra igralka na glasovir in še spremljevanje na gosli zadošča za take priredbe.

Dramatično društvo je s to priredbo doseglo uspeh. Gmotnega ni moglo, iz vzrkoov, ki sem jih navedel že gori, kajti udeležba se mi je zdela premajhna, da bi mogla garantirati tudi gmotni uspeh. Ali bo sploh kedaj bolje med nami? — Z.

Par ljudi izmed članstva SNPJ. se je izjavilo, da Proletarca ni treba, ker že Prosveta agitira za socializem. Ampak ravno Proletarca je treba. Po nobenem listu ne mlatinjto toliko, kolikor po Proletarcu, in to iz vseh taborov, zakaj? Zato, ker je socialistični list, ker propagira socialistično organizacijo.

Ni jim na potu list kot tak, ampak na potu jim je *Jugoslovanska socialistična zveza*. Pa mislijo, da ako uničijo *Proletarca*, uničijo tudi organizacijo jugoslovanskega socialističnega delavstva v Ameriki. Ravno njihovo prizadevanje pa je podžgalo naše sodruge, da so šli energičneje na delo za razširjenje lista in za JSZ. Tudi nasprotnikova propaganda je včasih voda na mlin naše agitacije.

LUZERNE, PA. — Seje slov. soc. kluba št. 218, J. S. Z. se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 3. popoldne na domu sodruga Maticicha. — Rojaki delavci, pristopajte k socialistični organizaciji. — John Maticich.

MILWAUKEE, WIS.

Seje slovenskega socialističnega kluba se vrše vsak drugi in četrti petek v mesecu v dvorani ILIRIJA, 310 First Ave. — Ker se na klubovih sejah obravnavajo važne stvari, je dolžnost članstva, da se udeležujete sej. Pripeljite s seboj tovariše, ki se zanimajo za razredni boj in še niso v organizaciji.

John Kresse, 396—4th Ave.

VAŽNO ZA ROJAKE V HERMINIE.

Socialistični klub št. 69, JSZ, zboruje VSAKO TRETJO NEDELJO V MESECU ob 2 popoldne v dvorani društva Frostomislec, št. 87, SNPJ.

Rojaki, pristopite k naši organizaciji, da s tem ojačate naše vrste.

Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

NAZNANILO IN ZAHVALA

Naznanjam prijateljem in znancem tužno vest, da je dne 2. novembra za vedno zaspala moja ljubljena soproga. Pokopali smo jo dne 29. novembra. Zapušča mene, žalujočega soproga, dva sinčka in hčerko.

Vsem, ki so nam v času naše žalosti storili kako uslogo, izrekamo najprizrečnejšo zahvalo.

Stefan Kobal, Chisholm, Minn.

Slov. delavska

Ustanovljena dne 28.
avgusta 1908.

podporna zveza

Inkorporirana 22. aprila 1909 v državi Penn.

Združena s Slovensko Narodno Podporno Jednoto.

CHICAGO, ILL.

GLAVNI URADNIKI:

Predsednik: IVAN PROSTOR, 15809 Waterloo Rd., Cleveland, Ohio.

Podpredsednik: JOSIP ZORKO, R. F. D. 2, Box 113, West Newton, Pa.

Glavni tajnik: BLAS NOVAK, 2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

1. Pom. taj.: FRANK PAVLOČIČ, 634 Main St., Johnstown, Pa.

2. Pom. taj.: ANDREJ VIDRICH, R. F. D. 7, Box 4, Johnstown, Pa.

Blagajnik: JOSIP ZELE, 5602 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Pom. Blagajnik: ANTON HOČEVAR, R. F. D. 2, Box 27, Bridgeport, Ohio.

NADZORNI ODBOR:

Predsednik nadzor. odbora: IGNATZ PODVAZNIK, 5315 Butler St., Pittsburgh, Pa.

1. nadzornik: SOPHIA BIRK, 955 Addison Rd., Cleveland, Ohio.

2. nadzornik: IVAN GROŠELJ, 885 137th St., Cleveland, Ohio.

POROTNI ODBOR:

Predsednik porot. odbora: MARTIN OBERŽAN, Box 135, West Mineral, Kans.

1. porotnik: FRANC TEROPČIČ, R. 1, Bonanza, Ark.

2. porotnik: JOSIP GOLOB, 1916 S. 14th St., Springfield, Ill.

VRHOVNI ZDRAVNIK:

Dr. JOSIP V. GRAHEK, 843 E. Ohio St., Pittsburgh, Pa.
Glavni urad: 2657—59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

URADNO GLASILO: PROLETAREC.

3639 W. 26th St., Chicago, Ill.

PROSVETA.

2657 S. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114, JSZ., se vrše vsako prvo in tretjo soboto v mesecu v klubovih prostorih na 1432 Ferry Ave. E. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Udeležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj svoje prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da ji pridobivamo novih članov. — Organizator.

ZA CARLINVILLE, ILL.

Somišljenikom v Carlinville naznanjam, da se vrše seje reorganiziranega socialističnega kluba št. 213, J. S. Z., vsako tretjo nedeljo v mesecu v unijski dvorani. Tem potom vabim vse delavce v naselbini, da se udeležijo teh sej in pristopijo h klubu. To je edini način, da pokažete delavsko solidarnost in zavest proti kapitalističnemu sistemu, ki nas zasužnjuje. Seje kluba bodo vedno predpoldne.

Z delavskim pozdravom

Jos. Korsic, tajnik.

SODRUGOM V CLEVELANDU.

Seje socialističnega kluba št. 27, JSZ., se vrše vsako drugo nedeljo v mesecu ob 9:30 dopoldne in vsako četrto nedeljo v mesecu ob 2. popoldne v klubovih prostorih v Slov. nar. domu. Dolžnost vsakega sodru- ga je, da redno prihaja k sejam. — Tiste, ki simpatizirajo s socialističnim gibanjem, pa še niso pri soc. stranki, vabimo, naj pristopijo v naš klub in tako pomagajo pri delu za osvoboditev proletarijata. Prva naloga delavca je, da postane razredno zaveden. Pri tem pa vpoštevajmo geslo: "V organizaciji je moč." —

Doba miru.

Mi živimo sedaj v dobi miru. Mir med Anglijo in Irsko je na vidiku, štiri večje države so v sporazumu in se pripravljajo v Washingtonu kar pomeni mir na Pacifiku in znižanje mornarice — torej zakaj bi se ne sporazumeli in naredili mir tudi z vašim želodcem? Ako vi očistite vaša čreva in držite iste čiste s pomočjo Trinerjevega grenkega vina, nobene želodčne bolečine vas ne bodo nadlegovale, vi se boste počutili dobri, polni živahnosti. Mr. John Skrdla iz Wilber, Neb., nam je pisal z dne dec. 3.: "Jaz verujem v Trinerjevo grenko vino, to prenese vsako preskušnjo." In Mr. Joseph C. Bielenski piše iz Ituna, Sask., z dne 28. nov.: "Jaz vam z veseljem povem, da nikoli več na ostanem brez Trinerjevega grenkega vina." Vaš lekarnar ali trgovec z zdravili ima sedaj polno zalogo Trinerjevih zdravil. Ako želite imeti krasni Trinerjev stenski koledar za leto 1922, "The Pioneers," tedaj nam pošljite 10c za pokritje poštnih stroškov na naslov: Jos Triner Company, 1334—45 South Ashland Ave., Chicago, Ill.

INTERNATIONAL DAIRY CO.

1908-12 So. Ashland Ave., Chicago, Ill.

Tel. Canal 2183

MEDNARODNA MLEKARNA

Trgovina z mlekom, maslom itd., na malo in veliko. Sporočite nam telefonično in mi vam bomo dovažali mleko na dom.

Za čistčobo in sanitarnost jamčimo.

Ako hočete dobro knjigo, naročite

AMERIŠKI DRUŽINSKI
KOLENDAR 1922.

Stane

VEZAN V PLATNO, \$1.

MEHKO VEZAN, 75c.

Naročite ta koledar svojcem v Jugoslaviji in Julijski Benečiji. Naročila izvršujemo mi. Cena ista kot za Ameriko.

NAROČAJTE DRUŽINSKO REVILJO

"KRES"

V zalogi imamo 1., 2. in 3.—4. številko "Kresa". Vse skupaj stanejo 55c. Za manjša naročila koledarjev, knjig in revije Kres lahko pošljete poštne znamke.

Sprejemamo tudi naročnino za Kres, ki stane \$1.00 na leto, toda upravnistvo Proletarca ne sprejme odgovornosti za neredno dostavljanje lista. Lahko se pripeti, da se kaka številka Kresa na potu iz starega kraja izgubi, za kar ni odgovorna ne uprava Kresa, niti uprava Proletarca, ki je odposlala naročnino.

Vsak mesec bomo sprejemali po večje število izvodov Kresa. Prihodnja bo CANKARJEVA IZDAJA, katere bomo dobili več sto iztisov v razprodajo.

Ker je Kres delavska revija, v rokah sodrugov, služi, da jo podpira tudi slovensko delavstvo v Ameriki. Vsakdo, ki jo naroči, bo ž njo zadovoljen.

Iz Ljubljane smo prejeli zopet večje število raznih knjig, ki so označene na zadnji strani v tem listu. Naročajte knjige od nas. Malenkostni eventuelni dobiček od prodaje knjig se porabi v podporo našemu tisku.

NASLOV:

PROLETAREC

CHICAGO, ILL.

3639 W. 26th St.

ZAKAJ TRPETI?

Revmatične, nevralgične in bolečine v mišicah so hitro odpravljene s primerno uporabo

PAIN-EXPELLERJA

Tvorniška znamka reg. v pat. ur. Zdr. dr.

Glejte, da dobite pristnega—slavnega že več kot 50 let.

Zahtevajte SIDRO tvorniško znamko.

Naročite!

Ali je religija prenehala funkcionirati? \$.30
Svetovna vojna in odgovornost socializma .80
Katoliška cerkev in socializem .30

Skupaj \$1.40
Ako naročite vse tri ob enem samo \$1.00 za vse tri.

Ako si želite nabaviti knjige socialne, povestne ali kake druge vsebine, jih naročite od Proletarca. Eventualni dobiček od prodaje knjig se porabi za pokrivanje stroškov pri listu.

Severova zdravila vzdržujejo zdravje v družinah.

Kašelj in prehlad.

V tem letnem času vlada kašelj in prehlad pri odraslih in pri otrocih. Če se zanemari, se razvije iz nje ga komplikacije, ki se lahko nevarne. Iznemite se zlim posledicam prehlada z vzetjem Severa's Cold and Grip Tablets (Severjevih Tabletov zoper prehlad in gripo). Cena 30 centov.—Hitro odpomoč proti kašlju dobite, če vzamete

Severa's

Cough Balsam

(Severjev Balzam zoper kašelj). Pomirjuje razdraženost, omejuje izločevanje, ustavi kašelj, povzroča laglje dihanje in pomaga pri povrniti normalne stanje. Večje steklenice 50 centov, manje 25c. Pri lekarnah.

W. F. SEVERA CO.
CEDAR RAPIDS, IOWA

"THE MILWAUKEE LEADER"

Največji Ameriški socialistični dnevnik.

Naročnina: \$6.00 za celo leto, \$3.00 za pol leta in \$1.50 za tri mesece.

Naslov: 532 Chestnut Street, MILWAUKEE, WIS.

Slovincem priporočamo
v posejanje

KAVARNO MERKUR

3551 W. — 26th St.

(v bližini urada SNPJ., S.

R. Z. in Proletarca.)

Dobra kuhinja : : : : :

: : : : : Dobra postrežba.

KARL GLASER, imetelj.

John Plhak & Co.

1151-1153 W. 18th Street

Chicago,
Illinois.

Modna trgovina. Velika zaloga moških, ženskih oblek, izdelanih po najmodernejšem kroju. Cene nizke.

CARL STROVER LAWYER and COUNSELLOR

133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.

Telefon: Main 3989.

Naročajte najboljši in najbolj razširjen socialistični dnevnik v Ameriki

"THE NEW YORK CALL"

112 Fourth Avenue,

NEW YORK, N. Y.

Naročnina za dnevne in nedeljske izdaje \$12 za celo leto; \$7 za pol leta; \$4 za tri mesece; \$1.50 za en mesec; samo nedeljske izdaje \$3 na leto. Samo dnevne izdaje \$9 na leto; pol leta \$5; en mesec \$1.25.

Kadar...

Kadar mislite na potovanje v stari kraj;

kadar želite poslati svojim rekreacijskim sorodnikom, prijateljem ali znancem denar,

ali kadar imate kak drug posel v starim krajem,

obrnite se na trdiko

ZAKRAJSEK & CESAREK

70—9th AVE.

NEW YORK, N. Y.

Edini slovenski pogrebnik

MARTIN BARETINČIČ

324 BROAD STREET

Tel. 1475

JOHNSTOWN, PA.

FARME

V PINETOWN, NORTH CAROLINA

ZA POJASNILA PIŠITE:

A. H. SKUBIC & CO., PINETOWN, N. Carolina.